

TYÖTTÖMIEN TOIVEET PALVELUISTA JA TUESTA ENONTEKIÖN KUNNAN
ALUEELLA

Henna Suorsa

Opinnäytetyö, kevät 2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön

suuntautumisvaihtoehto sosionomi (AMK)

+ diakonian virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Suorsa, Henna. Työttömien toiveet palveluista ja tuesta Enontekiön kunnan alueella. Kevät 2018, 57 s., 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia työttömien toiveita palveluiden suhteen Enontekiön kunnan alueella. Tavoitteena on saada tietoa siitä, millaisista palveluista tai tuesta työttömät hyötyisivät siten, että heidän työllistymisen edellytykset paransivat sekä heidän sosiaalinen toimintakyky vahvistuisi. Lisäksi tavoitteena on tutkia, millainen vaikutus työttömyydellä on sosiaaliseen toimintakykyyn.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla haastattelulla. Haastattelin neljää Enontekiön kunnan alueella asuvaa henkilöä, jotka ovat haastatteluhetkellä työttömiä tai joilla on kokemus työttömyydestä lähimenneisyydessä. Tutkimusaineistoon haluttiin juuri tutkittavan ilmiön omakohtaisesti tuntevien ihmisten näkemyksiä ja kokemuksia. Kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluja ja analyysitapana käytettiin teemoittelua.

Haastattelututkimuksen vastauksia tarkastellessa voidaan nähdä yhteys työttömyyden ja heikentyneen sosiaalisen toimintakyvyn välillä. Usea tutkimushaastattelun vastaajista ilmoitti, että työkokeilu ja työpajatoiminta oli koettu työllisyyttä edistävänä palveluna. Myös erilaiset verkko-opinnot olivat toivottuja palvelumuotoja ammattitaidon kehittämisen näkökulmasta. Tarve vertaistuelle ja yhteiselle toiminnalle, joka tarjoaisi mielekästä sisältöä päivään ilmeni vastauksissa.

Asiasanat: Työttömyys, sosiaalinen toimintakyky, hyvinvointi, syrjäytyminen, hengellinen tuki

ABSTRACT

Suorsa, Henna. The wishes of unemployed people regarding services and support in the region of the municipality of Enontekiö. Spring 2018, 57 p, 1 appendix. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Bachelor's Degree in Social Services, Diaconal Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis is to research the wishes of unemployed people in terms of the services and support provided for the unemployed in the region of the municipality of Enontekiö. The objective is to gain knowledge on what kind of services or support would enhance the possibility of re-employment and help the unemployed to enhance their social skills as well. Furthermore, the aim is to explore what kind of effect does unemployment have on one's social skills.

The thesis was executed by using a qualitative research method. The research material was collected by using semi-structured interviews. I interviewed four people from the municipality of Enontekiö, who were unemployed at the time of the interview, or who have experienced unemployment in the near past. It was important for the research to hear views and experiences of people who have personal experience of unemployment. All the interviews were individual interviews and the method of analysis was thematic analysis.

When analyzing the collected data from the interviews, we can conclude that there is a connection between unemployment and deteriorated social skills. Most of the interviewees told that experimental working and workshop activity increase the possibility of re-employment. Additionally, different online studies were very desired forms of service in terms of enhancing expertise in the work field. What also could be concluded from the responses was that there is a need for peer support and common activities that would offer meaningful ways to pass the days of unemployment.

Key words: unemployment, social skills, welfare, social exclusion, spiritual support

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO

2 TYÖTTÖMYYS ILMIÖNÄ.....6

2.1 Työttömyys Suomessa.....8

2.2 Työttömien koettu hyvinvointi.....9

2.3 Työttömyyden vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen.....10

3 SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY.....14

3.1 Sosiaalista toimintakykyä vahvistavat asiat.....16

3.2 Osallisuuden edistäminen ja tukitoimet.....17

3.3 Syrjäytyminen.....18

4 TYÖTTÖMIEN TUKEMINEN DIAKONIATYÖSSÄ.....21

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TARKOITUS.....24

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....25

7 PROSESSIN KUVAUS.....27

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....31

9 TULOKSET.....34

9.1 Työllistymisen ja osallisuuden edistäminen.....34

9.2 Työllistymistä ja osallisuutta heikentävänä koetut asiat.....36

9.3 Sosiaalinen toimintakyky työttömyyden aikana.....37

9.4 Sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen.....39

9.5 Diakoniatyön tuki.....41

10 JOHTOPÄÄTÖKSET.....42

10.1 Työttömyyden vaikutus sosiaaliseen toimintakykyyn.....42

10.2 Työllistymistä ja osallisuutta edistävä tuki tai palvelu.....42

10.3 Sosiaalista toimintakykyä edistävä tuki tai palvelu.....43

11 POHDINTA.....44

LÄHTEET.....48

LIITE 1: HAASTATTELUKYSYMYKSET.....57

1 JOHDANTO

Työ ja työttömyys ovat termeinä varsin kiinnostavia sekä ajankohtaisia. Viimeisten vuosikymmenien aikana työn luonne on muuttunut varsin merkittävästi. Elämme koneellistumisen, robottien ja digitaalisuuden aikaa, mutta sosiaali- ja terveysalalla jotain on silti säilynyt ennallaan; asiakas on edelleen kohdattava ihmisenä, aivan kuten “ennen vanhaan”. (Ojanen 2007, 284.) Tätä opinnäytetyötä laatiessani keväällä 2018 valloillaan on kärkeä keskustelu työttömyysturvan aktiivimallista ja laista, joka astui voimaan 1.1.2018. Aktiivimallin ympärillä käytävä vilkas keskustelu osoittaa sen, että työ ja työttömyys aiheuttavat voimakkaita mielipiteitä ja reaktioita suomalaisissa ihmisissä.

“Sosiaalialan ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen” (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 2015). Työssäni käsittelen edellä mainitun lauseen sisältämiä teemoja ja pyrin kokemusasiantuntijoiden avulla löytämään ratkaisuja työttömien sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden edistämiseksi. Lisäksi tarkastelen työttömyyden vaikutusta sosiaaliseen toimintakykyyn. Tutkimusmenetelmänä työssäni käytän haastattelua, jonka avulla on tarkoitus selvittää työttömien toiveita ja odotuksia palveluiden sekä tuen suhteen Enontekiön kunnan alueella.

Opinnäytetyö toteutetaan Yhdessä toimien -hankkeelle. Opinnäytetyölle on työelämälähtöinen tarve hankkeen toimesta. Yhdessä toimien –hankkeen tavoitteena on löytää ratkaisuja syrjäytymisen ehkäisemiseen sekä hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen saamelaisalueella. Lisäksi tavoitteena on tuottaa konkreettisia keinoja alueen asukkaiden osallisuuden, yhteisöllisyyden, työkykyisyyden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistamiseksi sekä tehdä näkyväksi seurakuntien tekemää osallisuutta ja hyvinvointia edistävää toimintaa. (Hanke-työntekijä, henkilökohtainen tiedonanto 9.10.2017.) Myös omakohtainen aiempi kokemus työttömyydestä ja asiakkaan roolista työllisyyspalveluiden käyttäjänä innoittivat lähestymään aihetta tutkimuksen tiimoilta.

2 TYÖTTÖMYYS ILMIÖNÄ

Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous hyväksyi ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen vuonna 1948. Julistuksen 23. artikla käsittelee työtä ihmisoikeutena. Julistuksessa todetaan muun muassa, että jokaisella on oikeus työhön, työpaikan vapaaseen valintaan, oikeudenmukaisiin ja tyydyttäviin työehtoihin sekä suojaan työttömyyttä vastaan. Lisäksi julistukseen on kirjattu, että jokaisella työtä tekevällä on oikeus kohtuulliseen ja riittävään palkkaan, joka turvaa hänelle ja hänen perheelleen ihmisarvon mukaisen toimeentulon ja jota tarpeen vaatiessa täydentävät muut sosiaalisen suojelun keinot. (UN Human rights office of the high commissioner i.a.)

Yleinen jako työikäisen väestön kesken tehdään kahteen osaan, työlliseen työvoimaan sekä työttömään työvoimaan ja työvoiman ulkopuolella oleviin (Terveysten ja hyvinvoinninlaitos 2016). Työttömään työvoimaan luetaan vuoden viimeisenä työpäivänä työttömänä olleet 15-74 -vuotiaat henkilöt (Tilastokeskus i.a). Henkilöä, joka ei ole työsuhteessa tai ei päätoimisesti työllisty yrittäjänä tai omassa työssään, kutsutaan työttömäksi. Lisäksi kokoaikaisesti lomautettua tai osa-aikaisesti vastoin tahtoaan työskentelevää henkilöä voidaan pitää työttömänä. Myös henkilöitä, joiden työaikaa on lyhennetty lomautuksen tai tähän rinnastettavan syyn vuoksi, jonka työvapaan keskeyttäminen ei ole mahdollista sekä henkilöä, jonka työnteko on estynyt työtaistelutoimenpiteen vuoksi, voidaan pitää työttöminä. (Mattila 2017, 148,149.)

Pitkäaikaistyöttömäksi lasketaan henkilöt, jotka ovat olleet yhtäjaksoisesti työttömänä vähintään vuoden (Terveysten ja hyvinvoinninlaitos 2016). Työnhakijaksi työtön kirjataan, kun hän ilmoittaa työ- ja elinkeinotoimistolle yhteystietonsa yhteydenottoja varten ja hänet on rekisteröity työnhakijaksi työhallinnon tietojärjestelmään. Hänen velvollisuutenaan on pitää työnhakunsa voimassa työ- ja elinkeinotoimistossa ja asioida toimiston edellyttämällä tavalla. Tämän jälkeen työttömän työnhakijan velvollisuutena on etsiä aktiivisesti työtä tai koulutusta tai noudattaa muuten työllistymissuunnitelmaa. Jokaisella työnhakijalla on oikeus työllistymissuunnitelmaan, joka laaditaan työnhakijan sekä työ- ja elinkeinotoimiston

työntekijän kanssa. Työllistymissuunnitelmaan kirjataan työnhaun tavoitteet, toimet, joilla työnhakija aikoo itse edistää työllistymistään, palvelut, joita työnhakija tarvitsee sekä se, millä tavoin asioiminen työ- ja elinkeinotoimistossa jatkossa järjestetään. (Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut 2017.) Työllistymistä edistävillä palveluilla tarkoitetaan esimerkiksi työnhaku- ja uravalmennusta, työkokeilua ja työvoimakoulutusta (Mattila 2017, 148, 149). Erilaisia työvoimapalveluita ja niiden sisältöä käydään läpi osallisuuden edistäminen ja tukitoimet -luvussa.

Normaalilla ja tyyppillisellä työllä tarkoitetaan vakituista, jatkuvaa, työsopimuslain mukaan toistaiseksi voimassa olevaa työsuhdetta, jossa työtä tehdään yhdelle työnantajalle. Puhuttaessa epätyypillisestä työstä, tarkoitetaan sillä määrä- ja osa-aikaisia työsuhteita sekä vuokratyösuhteita. (Laine 2015, 15, 16.) Työsopimuslaki määrittelee Suomessa työn reunaehdoja (Työsopimuslaki 2011). Suomessa on määritelty myös laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta. Lakiin on kirjattu työmarkkinoiden toimivuuden edistämisen keinoja siten, että talouden kasvun, korkean työllisyyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi valtio edistää työmarkkinoiden toimivuutta ja työvoiman tarjontaa yhdessä kuntien, työmarkkinajärjestöjen, yritysten ja muiden työnantajien sekä kansalaisten kanssa. Työmarkkinoiden toimivuuden ja työvoiman tarjonnan edistämiseksi valtion tulee huolehtia työ-, talous-, elinkeino-, koulutus- ja sosiaalipolitiikan yhteensovittamisesta ja tasoittaa toimillaan suhdannevaihteluita. (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 2012.)

Työttömien mahdollisuuksia työllistymiseen tuetaan aktivointipolitiikalla, jonka tavoitteena on nopea työllistyminen ja näin ollen se, että työttömät eivät enää joutuisi turvautumaan sosiaalietuuksiin. Aktivointipolitiikka toimii erityisen hyvin silloin, kun työttömien elämäntilanteita ja tarpeita tarkastellaan yksilöllisesti. Lisäksi heidän omia vaikutusmahdollisuuksiaan pitäisi pyrkiä lisäämään. (Saikku, Kestilä & Karvonen 2014, 121, 136.) Työttömien työllistymistä tuetaan lisäämällä vähimmäisturvan vastikkeellisuutta ja työttömien velvollisuuksia työmarkkinasuuntautuneeseen toimintaan (Kauppinen, Saikku & Kokko 2010, 234).

Laki työttömyysturvan aktiivimallista tuli voimaan 1.1.2018. Uudistus koskee suurinta osaa työnhakijoista. Aktiivimalli edellyttää työttömältä työnhakijalta aktiiviedellytyksen täyttymistä. Aktiiviedellytys vaatii työnhakijalta joko 18 tuntia palkkatyötä, yritystoiminnassa yhteensä vähintään 23 prosenttia yrittäjän työssäoloeseen vaaditusta kuukausiansiosta tai työttömän on osallistuttava viiden päivän ajan työ- ja elinkeinotoimiston työllistymistä edistävään palveluun. Mikäli työnhakija ei täytä aktiiviedellytystä, leikataan hänen tukeaan 4,65% eli yhden korvauksettoman päivän verran. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018.)

Vaaramaa, Mukkila ja Hannikainen-Ingman tutkivat suomalaisten elämänlaatua nuoruudesta vanhuuteen teoksessa *Suomalaisten hyvinvointi 2014*. Tutkimuksesta selviää, että riskitekijät työikäisten yleiselle elämänlaadulle ovat työkyvyttömyys ja työttömyys. Nämä kaksi tekijää heikentävät elämänlaatua huomattavasti kaikilla ulottuvuuksilla, jotka tutkimuksessa on jaettu fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen sekä ympäristöulottuvuuteen, joista viimeisin sisältää toimeentulon ja elinolot. Tutkimustuloksissa korostuu erityisesti toimeentulon ongelmat työttömillä, mutta tuloksissa on nähtävissä myös työttömyyden laaja vaikutus yksilön itsetuntoon sekä ihmissuhteisiin. Vaaramaa, Mukkila ja Hannikainen-Ingman päätyvät tutkimuksessaan siihen, että työmarkkina-asema määrittää työikäisten elämänlaatua vahvasti. (Vaaramaa, Mukkila & Hannikainen-Ingman 2014, 23, 28, 32.)

Työttömyyden voidaan sanoa olevan valikoivaa, sillä useilla vammaisilla, pitkäaikaissairailta sekä mielenterveyden ongelmista kärsivillä ihmisillä on vaikeuksia saada työpaikkaa. Riski työttömyyden pitenemiseen onkin heidän kohdallaan suurempi. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 125.)

2.1 Työttömyys Suomessa

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työttömiä oli vuoden 2017 joulukuussa 227 000, mikä on 20 000 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömyysaste oli 8,4 %. (Tilastokeskus 2018.) Pitkäaikaistyöttömiä eli yhtäjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä työnhakijana olleita oli 91 600 (Valtioneuvosto 2018).

Suomessa työelämä on muuttunut siten, että aiemmin opiskeluvaiheesta siirryttiin suoraan työhön. Nykyään on kuitenkin varsin yleistä, että työ, työttömyys ja koulutusvaiheet vuorottelevat. Suurin osa työttömäksi jääneistä löytää uutta työtä kolmessa kuukaudessa, jonka jälkeen työnsaanti alkaa usein vaikeutua. (Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut i.a.) Asuinpaikkakunnalla on usein merkitystä työttömän työllistymiseen. Joustavat työmarkkinat toimivat hyvin Suomen suurimmissa kaupungeissa, mutta suuressa osassa maata työmarkkinat ovat varsin kapeat. Ongelmana on, että uusia työpaikkoja luodaan rajoitetusti ja työtarjonta voi olla yksipuolista. Nykyään voidaan jo ajatella työn epävarmuuden ja työttömyyden olevan kiinteä osa työelämää, sillä olemassa on työn epävarmuuden jatkuva kasvu sekä irtisanomisten uhka. (Laine 2015, 15, 21.)

2.2 Työttömien koettu hyvinvointi

Mahdollisuudet hyvinvoinnin kokemukseen ovat varsin erilaiset työelämässä olevien sekä työttömien välillä ja näin ollen työtilanteella on merkittävä vaikutus työikäisten koettuun hyvinvointiin. Saikku, Kestilä ja Karvonen tutkivat koettua hyvinvointia neljän ulottuvuuden kautta, jotka ovat kokemus hyvästä terveydestä, kokemus psykososiaalisesta hyvinvoinnista, kokemus taloudellisesta hyvinvoinnista ja kokemus hyvästä elämänlaadusta. Kokemukset kaikilla edellä mainituilla osa-alueilla olivat paremmat työelämässä olevien kohdalla työttömiin verrattuna. Tutkimuksessa selvisi, että taloudellinen hyvinvointi heijastuu muuhun hyvinvointiin, sillä se voi vaikuttaa työttömän mahdollisuuksiin saavuttaa sitä. Tutkimuksessa selvisi myös, että todennäköisyys hyvään koettuun elämänlaatuun on työttömällä kaksi kertaa pienempi kuin työssä olevilla. Työ luo yksilölle hyvinvointia muun muassa paremman toimeentulon, sosiaalisten suhteiden sekä itsensä toteuttamisen mahdollisuuden myötä. Työttömyys taas vaikuttaa hyvinvointiin negatiivisesti, sillä sillä on yhteyksiä taloudellisiin ongelmiin, terveyden heikentymiseen sekä yksinäisyyteen. Erityisesti pitkäaikaistyöttömien ongelmat usein kasaantuvat ja näkyvät yksilön hyvinvoinnissa. (Saikku ym. 2014, 118, 119, 130, 132, 135.)

Taloudelliset ongelmat tuovat usein mukanaan uusia ongelmia tai yhdistyvät muihin ongelmiin. Työttömien, jotka kärsivät taloudellisista ongelmista on esimerkiksi haastavampaa löytää vapaa-ajan toimintaa, joka saattaa puolestaan heijastua yksilön sosiaaliseen toimintakykyyn. Saikun, Kestilän ja Karvosen tutkimuksessa lähes puolet vastanneista kokivat, että omien menojen kattaminen on ollut vaikeaa. Joka neljäs vastaajista oli myös hakenut toimeentulotukea. (Kauppinen ym. 2010, 246.) Tarkasteltaessa suhteellista köyhyyttä ovat yksinasuvien työttömyyden peruspäivähalla tai työmarkkinatuella olevien köyhyysasteet 86–92 prosenttia, kun taas yksinasuvan työllisen vastaava prosentti on 5-10 prosenttia (Moisio 2010, 185).

Tutkimukset osoittavat, että erityisesti pitkään työttömänä olleilla on selvästi yleisemmin puutteita hyvinvoinnissa kuin työssäkäyvillä. Näiden kahden ryhmän välillä suurin ero ongelmien yleisyydessä havaittiin juuri taloudellisissa ja terveydellisissä ongelmissa sekä terveystalveluiden saamisessa. Kaikki tutkimuksessa mukana olleet hyvinvoinnin puutteet olivat melko harvinaisia työssäkävijöillä. (Kauppinen ym. 2010, 246.)

2.3 Työttömyyden vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen

Työttömyydellä tiedetään olevan merkitys yksilön psyykkiseen sekä fyysiseen hyvinvointiin. Usein heikentynyt taloudellinen tilanne voi aiheuttaa stressiä ja itsetunto sekä minäkuva voivat kärsiä. Parhaimmillaan työ ikään kuin tukee psyykkistä hyvinvointia, sillä se yleensä takaa yksilön säännöllisen päivärytmin sekä säännölliset sosiaaliset kontaktit, jotka voivat työttömyyden myötä vähentyä. Nämä seikat voivat heijastua laajemminkin yksilön hyvinvointiin. Työttömät ovat keskimäärin myös yksinäisempiä kuin työssäkäyvät. (Kauppinen ym. 2010, 235.) Työttömät saattavat kokea myös leimaamista ja syrjintää esimerkiksi pitkäaikais-työttömyyden ajanjaksoina (Järvikoski & Härkäpää 2011, 148).

Pitkäaikaistutkimuksen mukaan pitkäaikainen altistuminen nuorisotyöttömyydelle ikävuosien 18-21 aikana näkyi yhteytenä heikompaan mielenterveyteen. Tutkimuksessa selvisi, että tulokset olivat näkyvissä sekä 21-vuotiaana, mutta myös

vielä 30- ja 42-vuotiaana. Myöhemmän elämän yksittäiset työttömyysjaksot eivät korreloineet mielenterveyden ongelmien kanssa kuten nuoruusajan. Tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että useasti toistuessaan työttömyysjaksot olivat yhteydessä heikentyneeseen mielenterveyteen. (Strandh, Winefield, Nilsson, Hammarström 2014, 440, 444.) Tutkimusten mukaan pitkäaikaistyöttömillä on vähintään kaksinkertainen riski mielenterveysongelmiin, erityisesti masennus- ja ahdistuneisuushäiriöihin. Pitkäaikaistyöttömillä kuolleisuus on 1,6-kertainen verrattuna työllisiin. (Herbig, Dragano, Angerer 2013, 413.)

Länsimainen kulttuuri tukee hyvin pitkälti ajatusta ihmisten yhdenvertaisuudesta ja arvokkuudesta. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon mukaan jokainen ihminen on Jumalan luoma ja arvokas sellaisenaan (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a). Kuitenkin yhteiskunnassamme vahvasti vaikuttava kilpailu- ja menestyseskeinen kulttuuri voi luoda yksilölle tunteen siitä, ettei hänen kohdallaan näin ole, mikäli hän ei ole saavuttanut tiettyjä tavoitteita. Näin ollen erilaiset sosiaaliset roolit, status esimerkiksi työelämässä sekä toisten ihmisten oletetut reaktiot vaikuttavat itsearvostuksen tunteeseen. Itsearvostuksella puolestaan on voimakas yhteys mielialaan ja esimerkiksi masennukseen. Nykyihminen on hyvin tietoinen omasta asemastaan ja vakiintunut ajatus onkin, että paras keino saavuttaa onnea ovat yksilön omat menestykset ja saavutukset. Koetaan, että itsekunnioitus ja ylpeys saavutetaan ahkerasti töitä tekemällä ja näin ollen täyttämällä yhteiskunnan odotukset. Mikäli yksilö ei kuitenkaan koe vastaavansa näihin odotuksiin, saattaa hän kokea häpeän ja syyllisyyden tunteita. (Ojanen 2007, 90, 91.)

Palkkatyötä tekevät saavat usein tunnustusta työstään. Työttömän on haettava tämä arvostus jostain muusta lähteestä. Vaikeassa elämäntilanteessa elävälle tärkeitä ovat myös kokemukset siitä, että hän pystyy osallistumaan yhteiskuntaan omalla panoksellaan. Lisäksi merkityksellisiä ovat myönteiset suhteet muihin ihmisiin, kokemus elämän tarkoituksellisuudesta sekä itsensä hyväksyminen. Kaikki edellä mainitut kuuluvat psykologisen toimintakyvyn piiriin, johon myös yksilöä ympäröivät sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet vaikuttavat. (Isola, Turunen, Hänninen, Karjalainen & Hiilamo 2015, 13, 84.)

Yksilön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttaa vahvasti hänen voimavaransa. Yksilön voimavaraisuus riippuu siitä, miten voimavaroja antavat ja kuormittavat tekijät koetaan. Lisäksi voimavaraisuuteen vaikuttaa se millainen on antavien tekijöiden suhde kuormittaviin tekijöihin määrällisesti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.) Työttömyys tuo mukanaan useita voimavaroja kuormittavia tekijöitä. Tutkimusten mukaan työttömyydellä onkin yhteys psyykkiseen kuormittuneisuuteen. Tämän suuntaiset tulokset ovat usein yhteydessä toimeentulon ongelmiin. Tutkimuksen mukaan psyykinen kuormittuneisuus oli työttömillä miehillä ja naisilla noin kaksi kertaa yleisempää kuin työllisillä. (Pekkala, Kujala, Kaikkonen 2012, 224.)

Usein työ tuo mukanaan yksilön edes huomaamatta laajan sosiaalisen verkoston jo pelkästään työyhteisöön osallistumisena. Näin ollen työttömyys myös heikentää sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen pääoma on termi, jota voidaan käyttää myös terveyden kuvaajana. Sosiaalisella pääomalla viitataan usein sosiaalisiin verkostoihin ja niissä syntyvään yksilöiden väliseen luottamukseen, yhteistoimintaan sekä vastavuoroisuuteen. Sosiaalista pääomaa voidaan kuvata tarkastelemalla sosiaalisia verkostoja ja niiden toimijalle tuottamia resursseja ja mahdollisuuksia. On tutkittu, että yksilöt, jotka osallistuvat sosiaalisiin toimintoihin aktiivisesti ja kykenevät luottamaan muihin ihmisiin tuntevat itsensä terveemmiksi kuin he, jotka eivät tähän kykene. On myös tutkittu, että sosiaalisen pääoman vähäinen määrä voi lisätä riskiä ennenaikaiseen kuolemaan. (Ruuskanen i.a.; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Terveys on yksi hyvinvoinnin osoitin ja näin ollen varsin keskeinen osa-alue elämässämme. Keskimäärin fyysinen terveys on heikompi työttömillä kuin työssäkäyvillä. On arvioitu, että tämä voi johtua kohonneesta stressistä, mutta on myös muistettava, että usealla sairastuminen ja huono terveys voivat olla myös alun perin syynä työttömäksi joutumiseen. Voidaankin sanoa työttömyyden olevan sekä seurausta heikosta terveydestä, että myös sen aiheuttaja. Työttömäksi joutumisen jälkeen myös yksilön elintapoihin voi tulla haitallisia muutoksia. Suomessa on tutkittu, että työttömyydellä on yhteys epäterveellisiin elämäntapoihin, kuten tupakointiin, runsaampaan alkoholinkäyttöön ja epäterveelliseen ruokava-

lioon. Sekä fyysisen että psyykkisen terveyden ongelmat usein syvenevät pitkäaikaistyöttömyyden myötä ja näin ollen alentavat työkykyä. (Kauppinen ym. 2010, 235.) Pitkittyessään ja toistuessaan työttömyysjaksot voivat vaikuttaa pitkäaikaisesti terveyteen ja hankaloittaa pysyvää työllistymistä (Karvonen, Martelin, Koskinen 2012, 39). Työttömyyden vaikutukset yksilön psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen voivat olla pitkiä prosesseja. Vaikutukset voivat näkyä asteittain ja vasta pitkällä aikavälillä. (Kauppinen ym. 2010, 246.)

Terveyden edistäminen on haastavampaa työttömälle, sillä työssä käyvälle tarjotaan usein maksuton työterveydenhuolto, kun taas työttömän tulee maksaa palvelumaksuja terveydenhoidostaan. Tämä voi muodostua ongelmalliseksi mikäli taloudellinen tilanne on heikko. Kirkon tutkimuskeskuksen kokoaman diakoniabarometrin mukaan diakoniatyöntekijät kohtaavat työssään erittäin usein henkilöitä, jotka ovat siirtäneet terveydenhoitoa heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Noin 70 % vastanneista diakoniatyöntekijöistä kertoi kohtaavansa tällaisia henkilöitä vähintään kuukausittain. Terveydenhuollon siirtämisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että suurella joukolla ihmisiä ei ole varaa ostaa heille määrättyjä lääkkeitä. On myös mahdollista, että omat voimavarat tai osaaminen eivät riitä taloudellisen tuen hakemiseen terveydenhoitoa varten. (Kirkon tutkimuskeskus 2016, 28, 29; Isola ym. 2015, 38.)

Kuten edellä todettiin, pitkäaikaistyöttömyyden tuomat terveyden ongelmat alentavat työkykyä. Tavoitteita työttömien terveyden edistämiseksi onkin esitetty eri tahoilta. Vuonna 2011 voimaan tulleen terveydenhuoltolain mukaan kuntien on järjestettävä työttömille terveysneuvontaa ja terveystarkastuksia (Terveydenhuoltolaki 2010). Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman nimeltä KASTE, joka on toiminut vuosina 2012–2015. Yhtenä kuudesta toimenpiteestä kehittämisohjelmaan on kirjattu pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistyvien työelämäosallisuuden edistäminen, sosiaalisen työllistämisen ja kuntouttavan työtoiminnan tehostaminen. Tavoitteena on keskittyä terveydenhuollossa työkykyä ylläpitäviin ja työllistäviin prosesseihin. Lisäksi erityistä huomiota kiinnitetään esimerkiksi vammaisten henkilöiden ja mielenterveys- ja päihdekuntoutujien koulutusmahdollisuuksiin ja työllistymiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.)

3 SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY

Yleisesti toimintakyvyllä tarkoitetaan ihmisen valmiuksia selviytyä jokapäiväisen elämän tehtävistä kotona, työssä ja vapaa-aikana (Järvikoski, Härkäpää 2011, 92). Toimintakyky voidaan jakaa neljään osaan; fyysiseen, psyykkiseen, kognitiiviseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Jokapäiväinen selviytyminen elämän eri toiminnoista vaatii kaikkien edellä mainittujen yhteistoimintaa. Yksilön toimintakykyyn vaikuttavat hänen terveydentila, elämäntilanne, ikä, tavoitteet ja arvot. (Toimia 2017, 3.)

Sosiaaliselle toimintakyvylle taas ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Se on monitahoinen käsite, jolla tarkoitetaan henkilön suoriutumista yhteisössä ja yhteiskunnassa. Sosiaalisen toimintakyvyn ilmentymistä voi tarkastella esimerkiksi sosiaalisten verkostojen vuorovaikutuksessa, rooleista suoriutumisissa, sosiaalisena aktiivisuutena sekä osallisuuden kokemuksissa. Sosiaalinen toimintakyky on yhteydessä fyysiseen, kognitiiviseen ja psyykkiseen toimintakykyyn, sillä se rakentuu osittain edellä mainittujen varaan. Yhtenä sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueen voidaan pitää esimerkiksi työelämässä suoriutumista. (Koskinen, Sainio, Tiikkainen & Vaarama 2012, 137.) Näin ollen sosiaalisen toimintakyvyn voidaan nähdä tarkoittavan yhteiskunnan normeihin sopeutumista (Isola ym. 2015, 13).

Sosiaalista toimintakykyä tarkasteltaessa on huomioitava myös ympäristön vaikutus. Yksilön välitön lähiympäristö sekä häntä ympäröivä yhteiskunnallinen ympäristö määrittelevät yksilön toimintakykyä ja mahdollisuutta osallistumiseen. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 97.) Köyhyyttä voidaan pitää toimintakyvyn, toimintamahdollisuuksien ja olennaisten vapauksien puutteena. Yksilön toimintamahdollisuuksia kaventaa myös koulutuksen ja työkokemuksen puute, heikko yhteiskunnallinen asema tai velkaantuminen. Ongelmat sosiaalisessa toimintakyvyssä voivat näkyä esimerkiksi vaikeutena selvitä arkielämän haasteista tai sosiaalisina ongelmina kuten päihteiden liiallinen käyttö. Riskitekijöinä aikuisiän sosiaaliselle toimintakyvylle voivat olla työelämän epävakaus ja heikko taloudellinen tilanne. (Isola ym. 2015, 12, 13, 63; Tiikkainen & Heikkinen 2010, 2.)

Sosiaalisen toimintakyvyn mittareita on varsin vähän. Yleisimmin sosiaalisesta toimintakyvystä nostetaan esille kaksi ulottuvuutta. Ensimmäinen niistä on henkilöiden välinen vuorovaikutus ja ihmissuhteet. Toisena pidetään usein sosiaalista osallistumista, joka kuvaa ihmistä aktiivisena toimijana sekä osallistujana eri yhteisöissä ja yhteiskunnassa. (Tiikkainen & Heikkinen 2011.) On kuitenkin tärkeä muistaa, että sosiaalinen osallisuus voi tarkoittaa myös yksilön kohdalla mahdollisuutta päättää olla osallistumatta (Järvikoski & Härkäpää 2011, 151). Sosiaalisesta eristyneisyydestä puhutaan silloin, kun yksilön sosiaaliset kontaktit puuttuvat täysin tai ovat heikkoja. Sosiaalisten kontaktien avulla yksilö ylläpitää sosiaalista identiteettiä sekä saa tukea muilta. (Tiikkainen & Heikkinen 2010, 6.) Sosiaalisten kontaktien puuttuessa voidaan puhua yksinäisyydestä, jonka aiheuttajana esimerkiksi työttömyys voi olla. Yksinäisyyden tiedetään aiheuttavan vakavia terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. Kirkon tutkimuskeskuksen diakoniabarometrin mukaan 72 % diakoniatyöntekijöistä kohtaa vähintään kuukausittain pitkäaikaisesta yksinäisyydestä kärsiviä työikäisiä. (Kirkon tutkimuskeskus 2016, 30.)

Merkittävästi sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvät myös termit elämönhallinta ja elämäntaidot. Ne ovat englanninkielisestä sanasta *coping* suomen kieleen syntyneet termit, joiden sisältö nähdään yksilön suoriutumisenä oman elämänsä vaikeuksien voittamisessa sekä halutun päämäärään tavoittamisessa. (Ylistö 2006, 6.) Elämönhallinta ja -taidot nähdään kokonaisvaltaisena arvojen valikoimana, jotka mittaavat yksilön taitoja eri osa-alueilla. Eri alueen taitoja ovat muun muassa fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja talouteen liittyvä osaaminen. (Mehtonen 2011, 19.) Yksilön elämönhallintaan liittyvät kysymykset vaihtelevat usein iän mukaan (Ylistö 2006, 15).

Elämönhallinta on yhteydessä vahvasti myös työttömyyteen. Usein elämönhallinnan ongelmat voivat näkyä jo peruskoulussa ja konkretisoitua silloin, kun nuori keskeyttää koulun tai jää ilman jatko-opiskelupaikkaa. Tämä on yhteydessä myöhemmän elämän ongelmiin ja esimerkiksi toistuviin työttömyysjaksoihin. Tämän vuoksi nuorten syrjäytymiseen tuleekin puuttua ennaltaehkäisevästi. (Lehto

2014, 74.) Elämänhallinta on herättänyt runsaasti kiinnostusta työttömyystutkimuksen piirissä. Pohdintaa ovat aiheuttaneet ne tekijät, jotka saavat työttömän säilyttämään uskon elämään ja terveyteen, kun taas toiset samassa tilanteessa olevat menettävät elämänhallintansa ja lopulta myös työkykynsä. Tutkimustulosten mukaan toimintakyvyn ja terveyden menettämistä edesauttavina tekijöinä pitkäaikaistyöttömillä ovat nälkä, äärimmäinen köyhyys sekä vähäinen sosiaalinen luottamus. (Lähteenmaa 2010, 51.)

3.1 Sosiaalista toimintakykyä vahvistavat asiat

Termillä sosiaalinen vahvistaminen tarkoitetaan kokonaisvaltaista elämänhallinnan tukemista. Kyse on moniammatillisesta ohjaustyöstä, jossa painopiste on ennalta ehkäisemisessä. Tavoitteena on yksilön tai yhteisön hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen. Kyseessä on prosessi, jossa yksilön elämäntilannetta ja -hallintaa parannetaan asteittain yksilön suostumuksella. Sosiaalisen vahvistamisen tavoitteena on saattaa yksilö yhteisölliseen toimintaan ja aktiiviseksi kansalaiseksi. Tavoitteena on hyvinvointi ja hyvä elämä. Onnistuessaan sosiaalinen vahvistaminen tukee yksilön lisäksi yhteisöä ja yhteiskuntaa. (Mehtonen 2011, 13, 18.)

Sosiaalisella vahvistamisella on siis merkittävä rooli yksilön osallisuuden edistämisen tukemisessa. Esimerkkejä sosiaalisen vahvistamisen teemoista työttömän elämäntilanteessa voisivat olla esimerkiksi terveellisiin elämäntapoihin kannustaminen, realistisen minäkuvan ja itsetunnon kehittäminen, osallisuuden ja onnistumisen kokemukset sekä yhteisöjen jäsenyyksien ja sosiaalisen osaamisen tukeminen. (Mehtonen 2011, 19.)

Enontekiön kunnassa toteutetun hyvinvointikyselyn mukaan parhaimmat osallistumisen ja tekemisen mahdollisuuden tarjoavat luonto, liikuntamahdollisuudet ja yhdistykset. Enontekiön kunta on pinta-alaltaan varsin suuri ja näin ollen myös hyvinvointikyselyn vastauksiin vaikutti henkilön asuinpaikka. Enontekiön tarjoamat osallistumisen ja tekemisen mahdollisuudet arvioidaan kirkonkylässä parem-

miksi kuin muilla kylillä. Samansuuntaista eroa on nähtävissä myös liikunta-, harrastus- ja kulttuurimahdollisuuksien kohdalla. Tämä aiheuttaa haastetta tasa-arvoisen osallisuuden suhteen. Kokonaisuudessaan hieman enemmän kuin joka viides vastaajista pitää osallisuuden ja tekemisen mahdollisuuksia joko hyvinä ja itselleen riittävinä. (Ruuth & Ahola 2016, 8-10.)

3.2 Osallisuuden edistäminen ja tukitoimet

Työttömyysturvalaissa määritellään työttömän oikeudet ja velvollisuudet. Suomessa työttömälle korvataan työttömyydestä aiheutuvia taloudellisia menetyksiä etuuksilla kuten työttömyyspäiväraha ja työmarkkinatuki. Tällä pyritään takaamaan työttömän taloudelliset mahdollisuudet hakea työtä ja näin ollen parantaa edellytyksiä työmarkkinoille palaamisesta. Työnhakijalla on myös oikeus työllisyyspalveluihin ja työllistymissuunnitelmaan. (Työttömyysturvalaki 2002.)

Palvelutarpeen arvioinnista on kirjattu sosiaalihoitolakiin seuraavasti: “palvelutarpeen arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Arviointia tehtäessä asiakkaalle on selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toiveensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa”. (Sosiaalihoitolaki 2014.) Myös laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista määrittelee palveluiden saantia osaltaan. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000).

Mikäli työttömyys pitkittyy, tarjoaa työ- ja elinkeinotoimisto työnhakijalle töihin pääsyä edistäviä ja työkykyä ylläpitäviä palveluja. Tällaisia palveluita ovat muun muassa valmentavat ja ammatilliset työvoimakoulutukset, ammatillisen kuntoutuksen palvelut, työkokeilu, palkkatuettu työ sekä kuntouttava työtoiminta. (Oulun

kaupunki i.a.) Edellä mainittuja palveluja kutsutaan tuetun työllistymisen palveluiksi ja ne soveltuvat asiakkaalle mikäli hän tarvitsee lisäksi esimerkiksi terveyspalveluita. Palkkatuetulla työllä tarkoitetaan taloudellista tukea, jota TE-toimisto voi myöntää työnantajalle työttömän työnhakijan palkkauskustannuksiin. Tuki soveltuu henkilölle, joilla on takana pitkä työttömyysjakso tai henkilölle, jolla on puutteita ammatillisessa osaamisessa tai tehtävissä selviytymiseen vaikuttava vamma tai sairaus. (Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut i.a; Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut 2013.) Kuntouttavalla työtoiminnalla tarkoitetaan kunnan järjestämää toimintaa, jonka tarkoituksena on parantaa henkilön elämänhallintaa ja luoda edellytyksiä työllistymiselle. Työkokeilulla tarkoitetaan toimintaa, jossa henkilö työskentelee työpaikalla tehden yleisesti työsuhteessa tehtäviä töitä. Työkokeilu on hyvä tapa tutkia tulevaisuuden ammatinvalintaan ja uraan liittyviä vaihtoehtoja tai esimerkiksi mahdollisuutta palata työmarkkinoille. Sen avulla voidaan myös selvittää, onko oma osaaminen ajan tasalla. Pitkään jatkuneen työttömyyden myötä henkilöllä on oikeus aktivointisuunnitelmaan, jonka tarkoituksena on edistää hänen työllistymisedellytyksiä sekä elämänhallintaa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001; Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut 2017.)

Työttömien oikeuksien turvaamiseksi on perustettu Työttömien keskusjärjestö ry. Tämän riippumattoman kansalaisjärjestön tavoitteena on työttömien oikeuksien turvaaminen, epäkohtien korjaaminen sekä työllistymismahdollisuuksien lisääminen. Järjestö on työttömien edunvalvontajärjestö, jonka tavoitteena on edistää työttömien taloudellista, sosiaalista ja fyysistä oikeutta yhdenvertaiseen kansalaisuuteen. (Työttömien keskusjärjestö ry 2018.)

3.3 Syrjäytyminen

Työ nähdään parhaana keinona ehkäistä syrjäytymistä sekä torjua köyhyyttä (Kauppinen ym. 2010, 234). Syrjäytyminen ja työttömyys ovat myös siten yhteydessä, että syrjäytyminen tuo usein mukanaan moninaista huono-osaisuutta, kuten esimerkiksi pitkäaikainen työttömyys, toimeentulo-ongelmat sekä elämänhallinnan ongelmat (Järvikoski & Härkäpää 2011, 148). Heikko koulusuoriutuminen

ja työttömyys ovat myös riskitekijöitä syrjäytymiselle (Mehtonen 2011, 19). Tutkijat ovat jaotelleet syrjäytymisen tasot viiteen luokkaan. Ensimmäisenä niistä on edellä mainittu heikko koulusuoriutuminen ja mahdolliset ongelmat kotona. Toisena tasona on epäonnistuminen koulussa ja koulun keskeytyminen. Kolmantena tasona pidetään heikkoa työmarkkina-asemaa, josta seuraa taloudelliset ongelmat ja riippuvuus hyvinvointivaltiosta. Viimeisenä tasona pidetään elämänhallinnan ongelmia kuten päihde- ja mielenterveysongelmat. Syrjäytymisen on määritelty tarkoittavan myös vallan kokemuksen puuttumista ja työelämän sekä muiden sosiaalisten kenttien ulkopuolelle jäämistä (Savioja 2007, 142, 143).

Syrjäytymisen käsitteellä viitataan sellaiseen huono-osaisuuteen, joissa hyvinvoinnin ongelmat kasaantuvat samoille yksilöille ja ihmisryhmille. Ongelmien kasautumisella tarkoitetaan elämäntilanteiden negatiivisia muutoksia, osallisuuden heikentymistä, ongelmien pitkittymistä ja elämänhallinnan katoamista. Työttömän kohdalla kasautunut huono-osaisuus voi näkyä yhtäaikaisesti fyysisenä tai psyykkisenä sairautena, työttömyyden pitkittymisenä ja pitkäaikaisesti toimeentulotuen varassa elämisinä. Kirkon tutkimuskeskuksen kokoaman diakoniabarometrin mukaan diakoniatyöntekijöistä 70 % tapaa vähintään kuukausittain henkilöitä, joiden kohdalla toteutuu enemmän kuin viiden huono-osaisuuden osa-alueen määritelmä. Ongelmana on se, että suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat he, joiden omat mahdollisuudet ympäristön tukeen ovat jo alun perin olleet muita heikompia. (Mehtonen 2011, 18, 19; Kirkon tutkimuskeskus 2016, 25, 29.)

Merkityksellisyyden ja kuulumisen kokemukset ovat tärkeitä syrjäytymisen ehkäisemisen näkökulmasta. Yleisesti hyväksytyn ajatuksen mukaan ihminen voi hyvin, kun hänellä on kokemus itsenäisyydestä, sopivat osallistumismahdollisuudet, mahdollisuus vaikuttaa ympäristöönsä sekä mahdollisuus itsensä toteuttamiseen. 60 % diakoniabarometrin vastaajista kertoi työskennelleensä vähintään kuukausittain huono-osaisten keskinäisen yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Yhteisöllisyyden vahvistamiseksi diakoniatyöntekijät tarjoavat mahdollisuuksia mielekkääseen tekemiseen ja näin ollen yksittäiset asiakaskontaktit muodostavat verkoston, jossa on mahdollisuus kokea yhteenkuuluvuutta ja merkityksellisyyttä. Tavoitteena on matalan kynnyksen toiminta ja avoin osallistumismahdollisuus.

(Kirkon tutkimuskeskus 2016, 13, 40-42.) Yhteisöihin kuuluminen ja niiden jäsenyys on myös yksi osallisuuden kolmesta edellytyksestä. Lisäksi osallisuuden edellytyksiä ovat riittävä toimeentulo ja hyvinvointi sekä toiminnallinen osallisuus. Vajaus jollakin näistä kolmesta osa-alueesta voi tarkoittaa osallisuuden vähentymistä ja syrjäytymisriskin kasvua. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Syrjäytymistä voidaan pitää sekä yhteiskunnallisena että toisaalta yksilöllisenä prosessina. Sosiaalisella syrjäytymisellä tarkoitetaan tapahtumien ketjua, jossa osa yhteiskunnan jäsenistä joutuu tahtomattaan sivuun yhteiskunnasta sekä eri yhteisöistä. On olemassa myös yksilöllisistä syistä tapahtuvaa syrjäytymistä, jolloin yksilö vetäytyy tarkoituksellisesti omiin oloihinsa ja ei esimerkiksi koe sopeutuvansa yhteisöön. Syitä sosiaaliselle syrjäytymiselle voivat olla esimerkiksi korkea työttömyysaste tai asunnottomuus. Poliitikalla voidaankin huolehtia siitä, että yhteiskuntamme perusrakenteet eivät tue syrjäytymisriskien syntymistä. (Järvi-koski & Härkäpää 2011, 148-150.) Yhteiskunnan tulisi keskittyä pohtimaan keinoja, jotka lisääisivät yksilön mahdollisuuksia integroitua uudelleen työmarkkinoille työttömyyden kohdattuaan. Tämä olisi parhaita keinoja ehkäistä syrjäytymistä. (Sheppard, 2006, 7.)

4 TYÖTTÖMIEN TUKEMINEN DIAKONIAITYÖSSÄ

Seurakunnassa ihminen halutaan nähdä kokonaisuutena ja tilanteet monen asian summana. Esimerkiksi rahahuolet ja työttömyys ovat asioita, joiden kanssa ei tarvitse jäädä yksin. Seurakunnat tarjoavatkin keskusteluapua ja oman seurakunnan diakoniatyöntekijään tai pappiin voi ottaa yhteyttä, mikäli oma elämäntilanne tai arjen ongelmat askarruttavat. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.) Diakoniatyön tavoitteena on osallisuuden mahdollisuuksien turvaaminen erityisesti heille, jotka ovat eri tavoin syrjäytymisvaarassa (Kirkon tutkimuskeskus 2016, 42).

“Diakoniatyöntekijä edistää ihmisten itsemääräämisoikeutta. Hän puolustaa huono-osaisten ihmisten oikeuksia ja toimii epäoikeudenmukaisten rakenteiden muuttamiseksi.” (Diakoniatyöntekijöiden liitto & Diak 2016.) Suomen evankelis-luterilainen kirkko tekee yhteiskuntatyötä, joka suuntautuu erityisesti työ- ja talouselämäänsä sekä ympäristökysymyksiin. Yhteiskuntatyön tavoitteena on antaa kirkon työntekijöille valmiuksia tukea työyhteisöjä ja työttömiä työelämän murrosprosessissa sekä tukea työttömien ihmisoikeuksien toteutumista. Tärkeä osa työelämän kysymyksiä ovat yhteydet työttömiin sekä työ heidän kanssaan. Tarvittaessa yhteiskuntatyön kysymyksissä kirkon edustajat ovat yhteydessä valtiovaltaan ja järjestöihin. Kirkon yhteiskuntatyö liittyy läheisesti diakoniavastuuseen. Diakoniatyöntekijät vaikuttavat myös aktiivisesti yhteiskuntaan ja päättäjiin syrjäytyneiden, syrjäytymisvaarassa olevien ja hädänalaisten ihmisten elinolosuhteiden parantamiseksi. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a; Kirkkohallitus 2007, 4, 10.) Myös evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020 *Kohtaamisten kirkko* määrittelee yhdeksi neljästä painopisteestä lähimmäisen rakastamisen. Lähimmäisenrakkaudesta nouseva vastuunkanto haastaa kirkkoa toimimaan, mutta viestii myös mahdollisuuden jokaiselle yksilölle ottaa auttajan roolin, sillä jokaisella ihmisellä on annettavaa. (Kirkkohallitus 2014, 17, 22.)

Suomalaisen diakoniatyön arjesta hyvän kuvan antaa diakoniabarometri, jonka avulla diakoniatyöntekijöiden ääni saadaan kuuluviin. Raporttiin on kirjattu

huono-osaisuuden esiintymät, joita diakoniatyöntekijät työssään kohtaavat. Työtömyys on yksi raportin esiintymistä. Tuloksista selviää, että 51% vastaajina olleista diakoniatyöntekijöistä kertoi kohdanneensa pitkäaikaistyöttömiä työssään lähes viikoittain. Kolmasosa vastaajista kertoi myös tapaavansa päivittäin henkilöitä, jotka saavat säännöllisesti toimeentulotukea. Raportissa todetaankin, että sosiaalityöntekijät kohtaavat vain harvoin toimeentulotukea saavia henkilöitä henkilökohtaisesti, kun taas diakoniatyöntekijöillä on parempi mahdollisuus tarjota heille tukea ja aikaa. Tarkastellessa diakoniatyön vuositilastoja toiseksi yleisemmäksi aiheeksi asiakastyön kohtaamisissa nousi talousasiat heti terveystyösymysten jälkeen. (Kirkon tutkimuskeskus 2016, 7, 25-27.)

Vuonna 2016 kirkko avusti taloudellisesta ahdingosta kärsiviä ihmisiä Suomessa yhteensä noin 7,7 miljoonalla eurolla. Tästä summasta noin miljoona euroa myönnettiin Kirkon diakoniarahaston kautta. Diakoniarahaston toiminnassa 2010-luvulla on vahvasti näkynyt hakemusmäärien kasvaminen, jonka vuoksi toiminta onkin painottunut yhä vahvemmin neuvontatyöhön. Pyrkimyksenä on kuitenkin kokonaisvaltainen avustaminen, jossa painottuvat henkinen ja taloudellinen tuki sekä ihmisen yksilöllisesti huomioiva neuvontatyö. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2017.)

Enontekiön seurakunta tarjoaa työttömille hengellistä tai henkistä tukea sekä taloudellista tukea tarvittaessa, kuten myöskin muille seurakuntalaisille. Lisäksi he ovat voineet tarpeen tullen työllistää pitkäaikaistyöttömiä eri tehtäviin, kuten arkiston hoitoon, kirpputoreille tai hautausmaalle. Seurakunta on myös aiemmin jakanut eurooppalaisen avun rahaston ruoka-apua, joka nyt kuitenkin on siirtynyt helluntaiseurakunnan tehtäviin. (Reetta-Sari Riipiranta, henkilökohtainen tiedonanto, 20.3.2018.) Käytännön apuakin kirkko tarjoaa työttömille. Esimerkiksi Oulun seurakunnat avustavat työttömiä edellä mainitun keskusteluavun lisäksi tarjoamalla aamupalan tai aterian työttömille ja vähävaraisille. Aterian yhteydessä voi saada myös vertaistukea muilta samassa elämäntilanteessa olevilta. (Oulun evankelis-luterilaiset seurakunnat 2017.)

Kaisa Päivärinta on tutkinut opinnäytetyössään *Pitkäaikaistyöttömien terveyden edistäminen Rovaniemen seurakunnan diakoniatyössä* hengellisyydestä saatavaa tukea pitkäaikaistyöttömille. Kyselyssä selvisi, että pitkäaikaistyöttömät kokivat hengellisyyden elämän merkityksen antajana ja näin ollen hengellisyys tarjosi elämää kantavia tekijöitä. Pitkäaikaistyöttömät kokivat hengellisyyden olleen terveyttä tukevana asiana koko työttömyyden ajan. Tutkimuksessa ilmeni erityisesti jumalanpalveluselämän, musiikin, kirjallisuuden sekä hartaushetkien merkitys. Päivärinta tutki työssään myös sitä, millaista tukea pitkäaikaistyöttömät seurakunnalta toivoivat. Esiin nousi lähimmäisen kohtaaminen sekä osallisuuden mahdollistaminen. Tutkimukseen vastanneet olivat kiitollisia seurakunnan palveluista ja diakoniatyöntekijöiden panos toivontuojina koettiin merkityksellisenä. Myös osallisuus seurakuntayhteydestä oli vastaajien mukaan koettu yksinäisyyttä lieventävänä seikkana. (Päivärinta 2012, 68-70.)

Viime vuosina on tehty useita eri tutkimuksia uskonnon vaikutuksesta yksilön hyvinvointiin. Tutkimustulosten mukaan uskonto vähentää vihan tunteita ja luo toivoa elämään. Lisäksi uskonto lisää optimismia ja tukee itsetuntoa. Yleisesti ottaen tutkimustulokset viittaavat siihen, että uskonnolla on positiivisia vaikutuksia mielenterveyteen. Työttömän kohdalla uskonnollinen osallistuminen voi tarjota turvallisuuden tunnetta sekä uskonnollisia keinoja selvitä hankalassa tilanteessa, kuten rukous tai usko Jumalaan. (Tervaniemi, Hakkarainen 2017, 54.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TARKOITUS

Opinnäytetyön tarkoitus on tutkia työttömien toiveita palveluiden ja toivotun tuen suhteen Enontekiön kunnassa. Tavoitteena on saada tietoa siitä, millaisista palveluista tai tuesta työttömät hyötyisivät siten, että heidän työllistymisen edellytykset paranisivat sekä heidän sosiaalinen toimintakyky vahvistuisi. Tarkoituksena on myös tarkastella työttömyyden vaikutusta sosiaaliseen toimintakykyyn. Opinnäytetyö toteutetaan Yhdessä toimien –hankkeelle, jossa Enontekiön kunta on osatoteuttajana. Opinnäytetyölle on työelämälähtöinen tarve hankkeen toimesta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Millainen tuki tai palvelu edistää työllistymistä ja osallisuutta?
2. Millainen vaikutus työttömyydellä on sosiaaliseen toimintakykyyn?
3. Millainen tuki tai palvelu edistää sosiaalista toimintakykyä?

Tutkimusongelmat ovat luonteeltaan kartoittavia, mutta osin myös selittäviä.

Tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on luonteeltaan nykyaikaan sijoittuva. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 133, 134.)

Enontekiön kunta valikoitui tutkimukseen sen vuoksi, että työttömien osuus työvoimasta Enontekiöllä oli vuonna 2016 19,5%, kun taas koko maan vastaava luku oli 13,5% (Tilastokeskus i.a; Tilastokeskus i.a). Työttömiä leimaa alueella kausityöttömyys, sillä työttömyyskauden lisäksi osan aikaa vuodesta työskennellään usein palkkatuella tai esimerkiksi harjoitetaan yritystoimintaa. Enontekiön kunnan alueella on tehty hyvinvointikysely vuosien 2016-2017 taitteessa. Kyselyyn vastasi 154 kuntalaista. Pitkäaikaistyöttömyys, työsuhteiden lyhytkestoisuus ja työttömyyden uhka näkyivät vastauksissa. Yli puolet vastaajista arvioi työllistymismahdollisuudet Enontekiöllä huonoiksi tai melko huonoiksi. Osuus on yli 60 prosenttia työikäisistä vastaajista. Peruspalveluiden toimivuudesta kysyttäessä 86 vastannutta toi esiin jonkun kehittämistarpeen. Sosiaali- ja terveystalv palveluista kehitettävää löydettiin erityisesti palveluiden saatavuudesta ja kunnan terveystalv palveluista. (Ruuth & Ahola 2016, 5, 7.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen työ, joka toteutettiin kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusmenetelmällä. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, joka sopii kyseessä olevalle tutkimukselle hyvin. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että ihmisiä suositetaan tiedonkeruun välineinä ja avustajina. (Hirsjärvi ym. 2007, 157, 160.) Tutkimusvälineenä opinnäytetyössä käytetään tutkimushaastattelua. Tämä kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillinen metodi valittiin, sillä se mahdollistaa tutkimuksessa mukana olevien henkilöiden omien näkökulmien esille tuomisen. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna eli kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset samassa järjestyksessä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Osallistavan ja tutkivan kehittämisen periaatteet näkyvät työskentelyssä haastateltavien kanssa. Osallisuus näkyy työssä siten, että palveluiden kehittämiseen osallistetaan Enontekiön kunnan alueella asuvia ihmisiä ja palveluita kehitetään heidän kanssaan yhdessä. He toimivat siis tutkimuksen kokemusasiantuntijoina. Palveluiden käyttäjien kuuleminen on erityisen tärkeää, jotta asiakaslähtöisyys toteutuu. (Gothóni, Kolkka, Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2015.)

Teoreettinen viitekehys työssä rakennettiin siten, että alakohtaiseen kirjallisuuteen, tutkimuksiin ja artikkeleihin tutustuttiin ja koottiin tarvittava tieto niistä. Tarvittavan teorian kokoamisessa käytettiin apuna Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulun informaattikkoa, jonka avustuksella tarvittava materiaali koottiin. Tieteellisten artikkelien etsinnässä hyödynnettiin Google scholar -hakuohjelmaa. Opinnäytetöitä etsittiin aineistoksi edellä mainitun lisäksi Theseus-sivustolta. Englanninkielisiä julkaisuja etsiessä käytettiin hyväksi muun muassa CINAHL with Full Text -tietokantaa.

Haastattelututkimus toteutettiin Yhdessä toimien -hanketyöntekijän sekä Enontekiön kunnan perusturvajohtajan avustuksella. Myös vapaaehtoiset haastateltavat valikoituivat juuri heidän avustuksellaan. Haastattelukysymykset rakentuivat tukemaan tutkimuskysymyksiä eli työllisyyden ja sosiaalisen toimintakyvyn teemoja

mukaillen. Kaikki haastattelukysymykset tukivat palvelujen kehittämistä sekä tuen tarpeen määrittelyä ja sisältöä tai työttömyyden vaikutusta sosiaaliseen toimintakykyyn.

7 PROSESSIN KUVAUS

Tutkimusaineiston saamiseksi tiedonkeruutapana käytettiin haastattelua. Haastattelun etuna on sen tuoma keskustelu, jossa voidaan oikaista väärinkäsityksiä, selventää sanamuotoja tai toistaa tarvittaessa kysymys (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75). Tutkimusympäristöksi valittiin rauhallinen ja suljettu tila, jossa haastattelu voidaan suorittaa keskeytymättä. Kohderyhmänä ovat Enontekiön kunnan alueella asuvat henkilöt, jotka ovat haastatteluhetkellä työttömiä tai joilla on kokemus työttömyydestä lähimenneisyydessä. Tutkimusaineistoon haluttiin juuri tutkittavan ilmiön omakohtaisesti tuntevien ihmisten näkemyksiä ja kokemuksia. Tutkimukseen osallistuvat henkilöt osallistuivat siihen vapaaehtoisesti ilman erillistä korvausta. Haastattelukysymykset annettiin osallistujille etukäteen, jotta haastateltavat voivat tutustua aiheeseen ja kysymyksiin.

Aineistonkeruun välineenä käytetään puolistrukturoituja haastattelukysymyksiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on ennemminkin ilmiön ymmärtäminen, eivät niinkään tilastolliset yhteydet. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimusaineiston ei välttämättä tarvitse olla suuri. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Haastattelututkimukseen osallistui neljä henkilöä. Lähtökohtana tutkimukselle on, että tutkimalla yksityistä tapausta tarkasti, nähdään myös, mikä ilmiössä on merkittävää ja mitkä asiat toistuvat (Hirsjärvi ym. 2007, 177). Ennen haastatteluiden käytännön toteuttamista järjestettiin koehaastattelu, jossa haastattelurunko ja haastattelukysymykset käytiin läpi ulkopuolisen koehenkilön kanssa. Saatu palaute hyödynnettiin itse haastattelutilanteessa. Koehaastattelun jälkeen muutamia sanamuotoja vaihdettiin selkeämpään muotoon.

Tutkimushaastattelu toteutettiin etäyhteyden avulla pitkän välimatkan vuoksi. Haastattelutilanne mahdollisti kameran välityksellä myös ilmeiden ja eleiden näkemisen, joka vahvistaa kokonaiskuvan syntymistä haastattelusta. (Hirsjärvi ym. 2007, 209.) Enontekiön haastattelupaikalla haastattelun toteutusta avusti Yhdessä toimien -hankkeen työntekijä, mutta itse haastattelutilanteessa ei ollut muita kuin haastateltava ja haastattelija. Näin haluttiin toimia, jotta haastattelutila

on mahdollisimman häiriötön ja haastattelututkimuksen tuloksiin ei vaikuta mikään ylimääräinen tekijä. Myös tutkimushaastattelun sisältämät teemat, jotka voidaan kokea arkaluonteisina, vaikuttivat siihen, että haastatteluissa ei ollut muita paikalla.

Ennen haastattelun aloittamista huomioitiin hyvä tutkimuskäytäntö ja sen vaatimat toimet. Jokaisen haastateltavan kanssa keskusteltiin ennen haastattelun aloittamisesta siitä, että haastattelut nauhoitetaan dokumentoinnin tueksi. Ennen aloitusta kerrottiin myös, että haastattelun tallenteet tullaan hävittämään, kun aineisto on saatu siirrettyä tekstimuotoon. Haastateltavalle kerrottiin, että haastateltavista ei julkaista nimiä, ikää, sukupuolta tai muita tunnistettavuuteen vaikuttavia seikkoja ja haastatteluun osallistutaan täysin anonyymisti. Ennen aloittamista kerrattiin myös, mistä tutkimuksessa on kyse ja mitkä sen tavoitteet ovat. Haastateltavalle esiteltiin tutkimuslupalomake ja allekirjoittamisen jälkeen hänelle toimitettiin toinen kappale lomakkeesta. Kaavakkeeseen kirjattiin myös opinnäytetyön tekijän yhteystiedot mahdollisia jatkokysymyksiä varten. Haastateltavalle kerrottiin, että saatuja vastauksia tullaan käyttämään pelkästään kyseessä olevassa opinnäytetyön raportissa. Haastateltavan kanssa keskusteltiin myös siitä, että hän voi jakaa haastattelussa juuri ne asiat, jotka hän itse haluaa ja jotka tuntuvat luontevalta jaettavaksi. Haastattelukäytäntöjen kertaamisen jälkeen haastateltavan kysymyksille jätettiin tilaa ja lopulta varmistettiin, että haastattelun tavoite ja käytännöt ovat selkeät haastateltavalle.

Haastattelut toivat suuren määrän aineistoa ja niiden kestot olivat 16 minuuttia, 18 minuuttia, 25 minuuttia ja 44 minuuttia. Haastatteluiden toteuttamisen jälkeen saatu aineisto muutettiin tekstimuotoon, jotta sen tarkasteleminen helpottuisi. Tämän jälkeen aineistoa alettiin käsittelemään ja jäsentämään. Aineiston sisältöä koodaavalla jäsentämisellä tarkoitetaan kokonaisuuden pienempiin osiin jakamista ja näiden osien tarkastelemista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Koska aineistoa kerättiin monissa eri vaiheissa, myös analyysiä tehdään koko prosessin ajan. Aineistoa siis kerätään ja analysoidaan osin samanaikaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 218.)

Koska haastattelu sisälsi 12 kysymystä, joista suurin osa oli avoimia kysymyksiä, myös aineiston koko oli varsin suuri. Tämä oli ollut tietoinen valinta, vaikka ennen haastatteluiden toteuttamista oli tiedossa, että materiaalia tulee paljon, ei kysymyksiä tahdottu rajata tai muuttaa niitä suljetuiksi. Avoimilla kysymyksillä haluttiin herättää keskustelua ja mahdollistaa haastateltavalle sen, että jokainen voi jakaa juuri haluamansa. Tällä mahdollistettiin myös se, saatuja tietoja saatettiin syventää kesken haastattelun selventävillä lisäkysymyksillä.

Aineiston kokoamisen jälkeen vuorossa oli aineiston analysointi. Sisällönanalyysin avulla tutkittavasta ilmiöstä pyritään muodostamaan tiivistetty kuvaus, joka myös yhdistää tulokset laajempaan kontekstiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Sen avulla on mahdollista analysoida haastatteluja systemaattisesti ja objektiivisesti. Kyseessä olevassa työssä sisällönanalyysi tehtiin aineistolähtöisesti. (Tuomi & Sarjajärvi 2002, 105, 110.) Saatu materiaali jaettiin pienempiin osiin ja analyysitapana käytettiin teemoittelua. Tämä helpotti suuren aineiston käsittelemistä. Litteroinnin jälkeen aineisto siis järjesteltiin teemoittain teoreettista viitekehystä mukaileviin teemoihin tutkimuskysymykset huomioiden. Kun aineistoa järjestellään teemojen mukaan, teeman alle kootaan haastattelusta ne kohdat, joissa puhutaan kyseessä olevasta teemasta. Tämä toteutettiin käsin tekemällä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Kun haastattelut oli pilkottu pienempiin osiin ja jaoteltu eri teemoihin, aineiston käsitteleminen oli helppoa.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä ensimmäisenä vaiheena on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Redusoinnissa informaatio tiivistetään, jotta tutkimuksen kannalta olennainen tieto saadaan esiin. Seuraavana vaiheena on klusterointi eli ryhmittely, jossa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Tämän jälkeen käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokiksi. Viimeisenä vaiheena on abstrahointi eli käsitteellistäminen, jossa tutkimuksen kannalta oleellinen tieto erotetaan. Tämän vaiheen jälkeen on jäljellä teoreettisten käsitteiden muodostaminen. Näitä käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimuskysymykseen. (Tuomi & Sarjajärvi 2002, 110-115.)

Kaikki 12 haastattelukysymystä tuottivat hyödyllistä tutkimustietoa. Teemoiksi valittiin työllistymisen ja osallisuuden edistäminen, työllistymistä ja osallisuutta heikentävänä koetut asiat, sosiaalinen toimintakyky työttömyyden aikana, sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen sekä diakoniatyön tuki.

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Eettisiä näkökulmia tarkasteltaessa on hyvä muistaa, että tiedonkeruumenetelmänä haastattelulla on omat haasteensa. On esimerkiksi olemassa riski sille, että haastattelussa on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, joka saattaa heikentää haastattelun luotettavuutta. Tutkijat ovat myös kiistelleet siitä, että tutkittaessa arkoja aiheita kuten esimerkiksi työttömyys, tulisiko näissä tilanteissa tutkimusmenetelmänä käyttää kyselylomakkeita. Tällä varmistetaan, että haastateltava voi halutessaan jäädä täysin anonymiksi. Vaikka ihmiset eivät aina kerokaan mielellään vajavuuksistaan, haastatteluista jäi kuitenkin toisenlainen kuva. (Hirsjärvi ym. 2007, 201, 202.) Kaikista haastatteluista jäi tunne siitä, että ihmiset avasivat hyvin rehellisesti vaikeisiinkin teemoihin liittyviä asioita ja keskusteluilmapiiri oli avoin. Lisäksi juuri tarkoituksenmukaista olikin, että jokainen voi jakaa juuri ne asiat, kuin itse haluaa. Haastattelutila oli suljettu ja rauhallinen. Haastattelut eivät keskeytyneet ja puheelle jäi hyvin tilaa. Virhetulkintojen mahdollisuus on aina olemassa haastattelututkimusta tehdessä. Prosessia helpotti haastatteluiden nauhoittaminen dokumentoinnin tueksi. Näin jälkikäteen pystyttiin hyvin tarkastamaan haluttu asia, jotta virhetulkintoilta vältyttäisiin.

Tutkimuksen kohteena opinnäytetyön tutkimuksessa ovat oikeat ihmiset, joten haastattelukäytäntöihin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tämä tarkoittaa hyvien tutkimuskäytäntöjen noudattamista. Tarkemmin tutkimuskäytännöistä on kerrottu prosessin kuvaus -luvussa. Muutamina tärkeinä asioina mainittakoon haastateltavan suostumus ja ymmärrys tutkimuksen tavoitteista ja käytänteistä, vapaaehtoisuus osallistumiseen, luottamuksellisuus ja anonymiteetti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkimuksen toteuttaminen ja prosessin kuvaus -lukuja laadittaessa prosessista pyrittiin kirjoittamaan mahdollisimman tarkka ja totuudenmukainen kuva. Tutkimuksen kaikki vaiheet pyrittiin kuvaamaan, jotta tutkimuksen luotettavuutta pystytään arvioimaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.)

Tutkimusaiheen eettistä oikeutusta pohtiessa voidaan kiinnittää huomiota tutkimusaiheen ajankohtaisuuteen. Työttömyys ja sosiaalisen toimintakyvyn kysymykset ovat ajankohtaisia ilmiöitä, jotka koskettavat suurta osaa ihmisistä jossain

vaiheessa elämää. Enontekiön kunnan alueella työttömyydellä on omat tunnuspiirteensä ja alueelle tyypillistä on se, ettei kokoaikaista työtä ole välttämättä tarjolla koko vuoden ympäri, joka asettaa myös tarpeen tutkimukselle. Myös työelämälähtöinen tarve tutkimukselle luo eettiset perusteet tutkimusaiheelle.

Haastattelututkimuksessa tutkimuksen pätevyys riippuu aina siitä, kuinka hyvin valittu tutkimusmenetelmä kykenee mittaamaan juuri niitä asioita, joita sen on tarkoitus mitata (Hirsjärvi ym. 2007, 226, 227). Tämä on aina haasteena haastattelussa, etenkin jos kysymykset jätetään avoimiksi. Tämä oli ennen tutkimuksen aloittamista tiedossa, mutta kysymyksiin ei silti haluttu lisätä valmiita vaihtoehtoja, joista haastateltava olisi voinut valita parhaiten sopivimman. Valinta oli tietoinen, sillä vaikka valmiit vaihtoehdot olisivat ohjanneet keskustelua juuri tutkimuskysymysten viitoittamaan suuntaan, olisivat ne todennäköisesti vaikuttaneet myös haastateltavien vastauksiin. Tarkoituksena oli saada tietoa ihmisten itsensä antamina, joissa he kuvaavat omia kokemuksiaan ja näkemyksiään. Alkuvaiheessa koettiin, että haastattelu on tutkimusmenetelmänä oikea tapa tutkia valittua aihetta ja tämä päätelmä todettiin myös oikeaksi tutkimustulosten valmistuttua.

Tutkimuksen analyysiin ja raportointiin liittyy myös eettinen näkökulma. Tärkeänä arvona koko tutkimuksen ajan mukana on kulkenut tutkittavien anonymiteetin suojeleminen. Tästä syystä itse opinnäytetyön raporttiin ei kirjattu kaikkia haastattelussa saatuja tietoja. Liian yksityiskohtaiset tiedot haluttiin jättää pois, jotta ne eivät riko anonymiteettia. Tutkimustulokset on pyritty muuten kertomaan rehellisesti ja tarkasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aineiston analysoimisen jälkeen kaikki dokumentit on tuhottu asianmukaisella tavalla.

Koko prosessin ajan huomiota on myös kiinnitetty sosiaalialan ja diakoniatyöntekijöiden eettisiin ohjeisiin, jotka ovat olleet toimintaa ohjaavia reunaehtoja. Opinnäytetyön eri vaiheissa eettiset ohjeet ovat näkyneet muun muassa arvostavan vuorovaikutuksen, erilaisuuden kunnioittamisen ja luottamuksen myötä. Myös arvopohja toiminnalle on pyritty rakentamaan eettisten ohjeiden mukaisella tavalla ja työtä ohjaavana arvona on ollut ihmisarvon kunnioittaminen. (Talentia 2017, 7; Diakoniatyöntekijöiden liitto & Diak 2016.)

Haastattelusta saatu palaute oli hyvää. Yksi vastaajista kertoi tutkimushaastattelun olleen mukava kokemus ja toinen haastateltavista kertoi sen olleen piristys työttömän arkeen. Myös haastattelijan kokemukset olivat varsin positiiviset ja haastattelutilanteet koettiin onnistuneena.

9 TULOKSET

Tutkimuksen pääteemoja ovat työllisyyden ja osallisuuden edistäminen sekä sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen. Tutkimushaastattelu sisältää edellä mainittuja teemoja tukevia lisäkysymyksiä, jotka vahvistavat kokonaiskuvan syntymistä. Hengellisen tuen tarvetta haluttiin tutkia, jotta diakonisen tuen tarpeesta saataisiin lisätietoa.

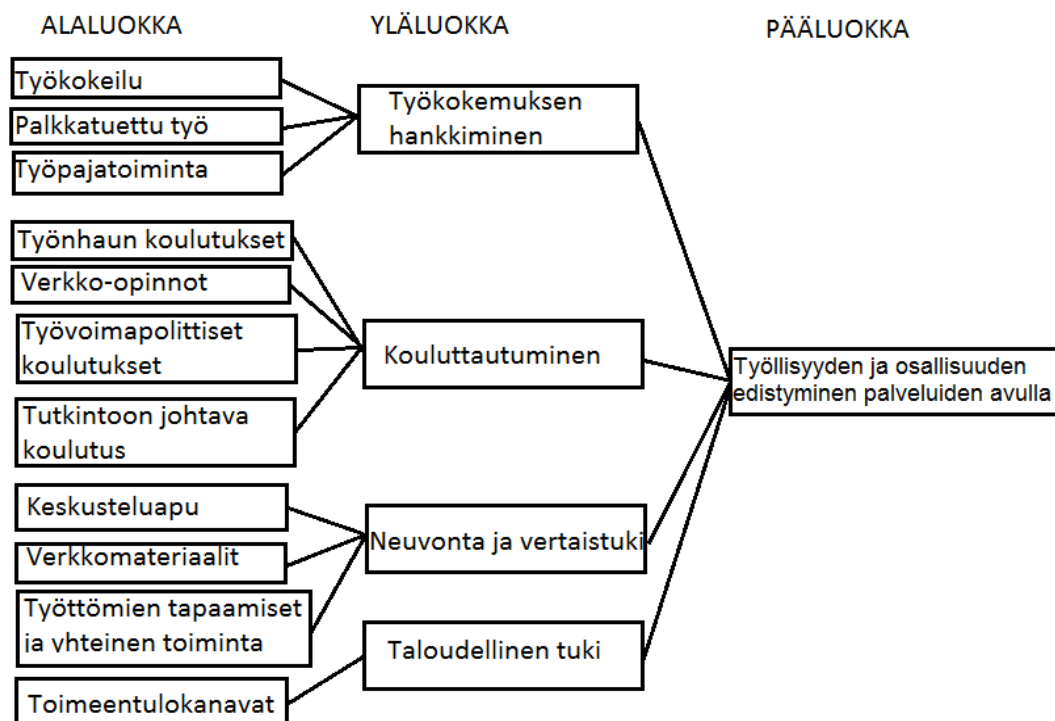
9.1 Työllistymisen ja osallisuuden edistäminen

Haastatteluissa esille tuli työ- ja elinkeinotoimiston työnhakijalle tarjoamista palveluista saatu apu. Usea haastateltavista koki saaneensa apua työkokeilusta. Työkokeilu koettiin järkevänä tapana edetä työuralle ja sen positiivisia vaikutuksia listattiin useita. Haastattelun vastauksista käy ilmi, että työkokeilu on hyvä tapa tutustua työympäristöön ja työtapoihin. Koettiin, että työkokeilu on hyvä tapa kokeilla, soveltuuko kenties ammatti itselle tulevaisuudessa. Työkokeilun nähtiin olevan vahvasti yhteydessä työllistymiseen sekä kouluttautumiseen uudelle alalle. Toiveena olikin, että työkokeiluja voitaisiin laajentaa ulottumaan eri aloille, jotta sen tarjoamat mahdollisuudet laajenevat. Työkokeilu koettiin positiiviseksi, sillä sitä kuvailtiin kannustavaksi, motivoivaksi ja sen vapaaehtoisuus koettiin olevan mielekästä. Palvelujen pakollisuus koettiin huonoksi asiaksi, joka ei motivoi. Yksi vastaajista ilmoitti, että on joutunut ottamaan vastaan palveluita, jotka eivät häntä motivoi. Lisäksi yksi vastaajista kertoi, että työnhaun koulutukset auttaisivat häntä työllistymään. Yksi vastaajista kertoi, että palkkatuetusta työstä olisi apu hänen työllistymisen kannalta. Työpajatoiminta mainittiin olleen apuna osallistavana tekijänä, mutta yksi vastaajista kertoi sen olevan myös hieman puutteellista, sillä hän kaipasi siihen lisää eri mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja.

Työssäoppiminen koettiin positiiviseksi asiaksi, jonka avulla voi kehittää itseään ja omaa ammattitaitoa. Koettiin, että työssäoppiminen toimii hyvin, sillä työpajoilla perehdytetään työhön riittävästi ja opetellaan uutta. Työssäoppiminen oli myös koettu positiiviseksi siksi, että se auttaa myös työnantajaa. Kiireisenä aikana työssäoppijasta on ollut apua.

Erilaisia verkko-opintoja toivottiin tarjottavan työttömille ja erityisesti käytännön opetusta kaivattiin. Koettiin, että käytännön opetus toisi sisältöä elämään. Verkko-opintojen eduksia laskettiin juuri käytännön opetus, jota esimerkiksi kirjasto ei tiedonvälittäjänä tarjoa. Verkko-opinnot olivat yhteydessä alaan, joka koettiin mahdolliseksi tulevaisuuden työllistäjäksi. Myös muita etäkoulutuksia kaivattiin, sillä kokemuksena oli, että tällä hetkellä niiden tarjonta vaihtelee.

Usea vastaajista ilmoitti, että on tilanteita, joissa tukea työttömyysjakson aikana tarvitaan. Vastaajista yksi ilmoitti tarvitsevänsä tukea laajemmin. Terveiden heikentymisestä kannettiin huolta ja terveydenhuollon palvelujen turvaaminen koettiin tärkeäksi työttömille. Myös taloudellinen tuki koettiin varsin merkittävänä. Lapsiperheille kaivattiin taloudellisen tuen lisäksi esimerkiksi vaate- ja lelulahjoituksia. Koettiin, että kirpputori-toiminnasta on ollut suuri apu ja sen vaikutuksen kuvailtiin olleen jopa lapsiperheen pelastus. Keskusteluapua kaivattiin toisinaan. Kuviossa 1 on havainnollistettu työllistymistä ja osallisuutta edistäviä palveluita.

KUVIO 1. Työllistymistä ja osallisuutta edistävät palvelut

9.2 Työllistymistä ja osallisuutta heikentävänä koetut asiat

Neljä vastaaja ilmoitti, että nykyiset saatavilla olevat palvelut ovat ainakin osin puutteellisia. Yksi vastaajista ilmoitti olevansa positiivisesti yllättynyt palveluista, mutta ilmaisi myös puutteita löytyvän. Työ- ja elinkeinotoimiston virkailijan lopettaminen paikkakunnalla koettiin suureksi puutteeksi. Virkailijan puuttumisen koettiin heikentävän palveluiden laatua, sillä koettiin, että virkailijan antama tuki olisi tärkeää. Koettiin myös, että läsnä olevan henkilön kanssa olisi mielekkäämpi asioida kuin puhelinvastaajan. Yksi haastateltavista pohti myös, että syntyisikö säästöjä kuitenkin, jos henkilö olisi auttamassa ja näin asiat myös järjestyisivät paremmin. Koettiin, että työ- ja elinkeinotoimiston yhteydenotot tulevat toiselta paikkakunnalta ja näin virkailija ei tunne asiakkaan tilannetta. Eräs haastateltavista kertoi, että paikkakunnan oman virkailijan kanssa aiemmin tehty yhteistyö oli ollut helppoa. Virkailija oli jo muodostunut tutuksi ja hänen kanssaan asioita oli ollut helppo hoitaa. Haastateltava myös kertoi, että tietotekniikan välityksellä asioiden hoitaminen tuntuu hänestä haastavalta. Yksi vastaajista kertoi, että omatoiminen on oltava, koska virkailijaa ei ole tavattavissa. Hän myös kertoi, ettei koe, että työ- ja elinkeinotoimiston internet-sivujen kautta voisi työllistyä. Hänen kokemuksenaan oli, että työ täytyy löytää muuta kautta. Yksi vastaajista kertoi, että hänen on ollut vaikea saada yhteyttä työ- ja elinkeinotoimiston työntekijään. Hän kaipasi sitä, että palvelut olisivat nykyistä helpommin saatavilla ja asiointi olisi tehokkaampaa. Hän myös kertoi, että tämän hetkiset palvelut ovat hajallaan toisistaan ja terveystalvelut ovat hankalasti järjestetty. Yksi vastaaja arvioi palvelut kohtuullisiksi ja kertoi ettei ole jäänyt kaipaamaan mitään. Yksi vastaajista kertoi, että oli saanut työ- ja elinkeinotoimiston yhteyshenkilön tavoitettua puhelimen välityksellä aina silloin, kun tukea tarvitsi. Hän koki, että tältä taholta häntä oli tuettu hyvin. Yksi vastaajista kertoi, että hän kaipasi kotikuntaansa lisää lähes kaikkia palveluita.

Useat vastaajat kertoivat, että työllistymistä haittaa joko työpaikkojen vähyys tai sesonkiluontoinen työtarjonta. Yksi vastaajista kertoi esteenä olevan alkoholin runsas käyttö ja elämäntilanteiden kirjavuus. Hän myös listasi, että pitkät välimat-

kat ovat ongelma, sillä hänellä ei ole autoa käytössään. Yhden vastaajan työllistymistä haittasi terveysongelmat, joiden takia hän oli menettänyt edellisen työnsä. Vastauksissa mainittiin myös vuosien varrella kertynyt väsymys ja raskaus, jonka koettiin vaikuttaneen työttömäksi jäämiseen. Itseluottamuksen puute oli myös yksi asia, joka listattiin työttömyyteen johtaneiden asioiden joukkoon. Työttömyyteen johtaneista syistä mainittiin myös läheisten negatiivinen asenne, huono motivaatio työllistymisen suhteen sekä huono tuuri työmarkkinoilla.

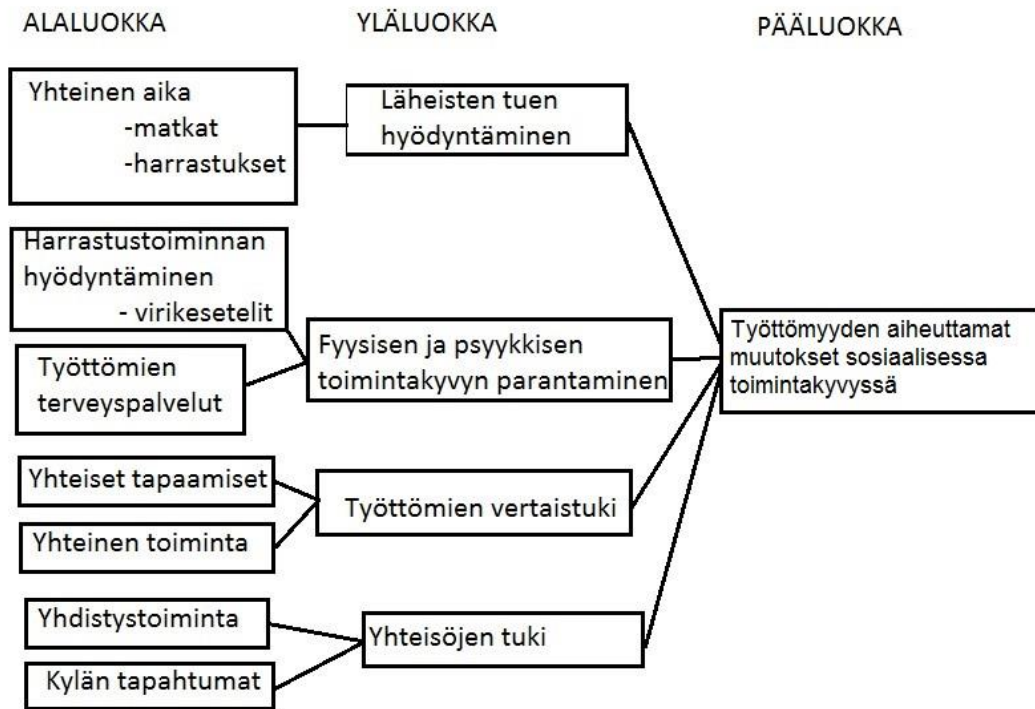
9.3 Sosiaalinen toimintakyky työttömyyden aikana

Koettiin, että työttömyys luo epävarmuuden tunteen ja huolen etenkin perheelliselle ihmiselle. Mielialaa työttömyysjakson aikana kuvailtiin vaihtelevana ja ailailevana. Yksi vastaajista kuvaili, että ei ihan joka päivä ole "koettelemus", mutta mielialaan vaikuttaa alemmuuden tunne, jolla ei ole perää. Taloudellinen tilanne aiheutti stressiä, sillä kokemuksena oli, etteivät rahat riitä. Usea eri vastaaja kuvaili mielialansa oleva matalampi työttömyysjakson aikana kuin työssä ollessaan. Eräs vastaajista kertoi, että hänellä on takana pitkiä työttömyysjaksoja. Hän kuvaili, että aluksi mieliala on positiivinen, mutta sitten mieliala laskee mitä pidemmälle työttömyys jatkuu. Yksi vastaajista kertoi mielialansa olevan työttömyysjakson aikana "henkinen helvetti, jonka välillä pystyy unohtamaan." Hän pohti sitä, että miten on jaksanut työttömyysjaksojen yli, sillä olo oli hyvin toivoton ja masentunut. Hänellä oli myös tunne siitä, ettei hän koskaan saa takaisin henkisiä ja taloudellisia menetyksiä, joita työttömyysjakson vuoksi hänelle on aiheutunut.

Usea haastatteluun osallistunut koki työttömyyden vaikuttaneen sosiaalisten suhteiden määrään. Koettiin, että vaikka hyvä ihmissuhdeverkosto onkin olemassa, työttömyyden aikana ihmisiä tapaa vähemmän kuin työssä ollessaan. Koettiin myös, ettei työttömyyden aikana juurikaan harrasteta tai tehdä muita aktiviteetteja. Koettiin, että työttömyyden aikana aikaa vietetään lähes pelkästään kotona, sillä esimerkiksi työttömyyden aiheuttama "nöyrä olo" vaikuttaa itsetuntoon. Haastattelussa pohdittiin myös auttaisiko vertaistuki tähän. Vertaistukea oli saatu työkokeilun kautta. Yksi haastateltavista kertoi työttömyyden vaikuttaneen hänen

ihmissuhteiden määrään melko paljon, sillä työttömyysjaksojen aikana hän viettää aikaa syrjässä muista ihmisistä. Yksi vastaajista kertoi myös, että työttömyyden myötä ihmissuhteet muuttuvat ja että työttömyys vaikuttaisi ihmissuhteiden laatuun ei niinkään määrään. Toinen vastaaja ilmoitti, että työttömyysjaksot ovat vaikuttaneet hänen sosiaalisten suhteiden määrään, sillä kun asiat eivät ole hyvin elämässä, silloin riitautuu helposti muiden ihmisten kanssa. Myös esimerkiksi entisiin työkavereihin yhteydenpitäminen tuntui vaikealta, sillä se muistutti menetetystä työpaikasta. Yksi vastaajista kertoi, ettei työttömyys ole vaikuttanut sosiaalisten suhteiden määrään. Eräs vastaajista kertoi heikon taloudellisen tilanteen vaikuttavan siihen, ettei hän tapaa sukulaisiaan. Myös erilaisissa tapahtumissa käyminen, joissa ystäviä olisi mahdollisuus tavata, on hankalaa, sillä usein tapahtumat ovat maksullisia. Kalastus, ulkoilu ja muu oma toiminta koettiin hyvänä vaihtoehtona.

Haastattelussa kysyttiin myös, ovatko haastateltavat tyytyväisiä nykyiseen elämäntilanteeseensa. Yksi vastaajista kertoi olevansa nyt väliaikaisesti työssä ja hän oli elämänsä tällä hetkellä tyytyväinen. Yksi vastaajista oli myös työllistynyt hetkellisesti ja arvioi tyytyväisyyden nykyiseen elämäntilanteeseen kohtuulliseksi, sillä juuri tällä hetkellä työtä on. Hän arvioi kuitenkin tulevaisuuden työtilanteen epävarmaksi. Yksi vastaajista kertoi, ettei ole tyytyväinen elämäntilanteeseen, sillä edelliset työt olivat loppuneet terveysongelmien takia, sillä hän ei voinut enää työskennellä juuri kyseessä olevassa työssä. Eräs haastateltavista kertoi, ettei ole tyytyväinen nykyiseen elämäntilanteeseen, sillä taloudellinen tilanne vaikuttaa elämänlaatuun. Hän kertoi, ettei haluaisi elää sosiaaliturvan varassa. Kuviossa 2 on havainnollistettu työttömyyden vaikutusta sosiaaliseen toimintakykyyn.

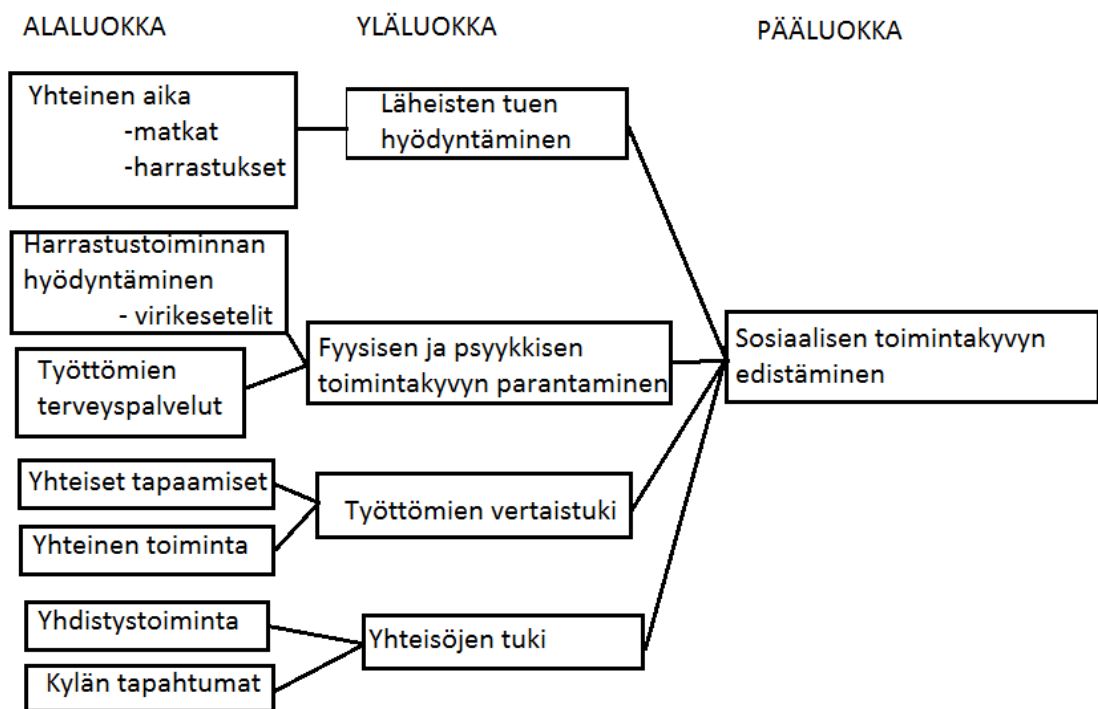
KUVIO 2. Työttömyyden vaikutus sosiaaliseen toimintakykyyn

9.4 Sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen

Työttömille toivottiin käyttöön virikeseteleitä, joiden avulla työtön voisi saada sisältöä elämäänsä ja esimerkiksi harrastaa tai matkustaa perheen kanssa. Yksi vastaajista kertoi kaipaavansa sisältöä ja toimintaa päiväänsä, jotta päivärytmi pysyisi oikeanlaisena. Hän koki, että ilman työtä ei ole mielekästä tekemistä, joka johtaa siihen, että hän valvoo yöllä ja nukkuu päivällä. Urheilutoiminnan koettiin olevan tärkeää, mutta osalla vastaajista siihen ei ollut tällä hetkellä voimavaroja. Yksi vastaajista kuitenkin kertoi, että urheilutoimintaa olisi tarjolla, mutta pitkät välimatkat hankaloittavat harrastamista. Toinen vastaajista arvioi, että hän saisi mielekästä sisältöä elämäänsä harrastustarjonnasta, johon tällä hetkellä ei ollut kovin monipuolisia mahdollisuuksia. Yksi vastaajista kertoi, että heikko taloudellinen tilanne vaikeuttaa vapaa-ajan toimintaa ja harrastamista.

Yksi vastaajista kertoi, että kylällä järjestettävät tapahtumat valaisivat arkea työttömyysjakson aikana. Yhdistysten rooli koettiin merkittävänä. Erilaisia kokoontumisia ja kokoontumispäiviä toivottiin enemmän. Toiveena oli, että ne voisivat sisältää esimerkiksi yhteistä ulkoilua. Myös mahdollisuutta työttömille tarkoitettuihin kokoontumisiin pohdittiin vertaistuen toivossa.

Haastateltavilta kysyttiin myös, millaisena he näkisivät ideaalin elämäntilanteensa tulevaisuudessa. Työ ja varmuus siitä korostuivat lähes kaikkien osallistuneiden vastauksissa kuten myös parempi taloudellinen toimeentulo. Työtä toivottiin olevan ainakin suurimman osan vuodesta. Työn toivottiin olevan myös mielekästä. Yksi vastaajista kertoi toivovansa vaurastumisen sijasta pyrkivänsä onnellisuuteen, henkiseen hyvään oloon ja sen saavuttamiseen. Tavoitteena oli myös hankaluuksien ja terveysongelmien voittaminen ja edellä mainittuja aiheuttavien syiden poistaminen. Elämäntilanteen rauhoittumista toivottiin myös. Kuviossa 3 on havainnollistettu sosiaalisen toimintakyvyn edistämisen keinoja.

KUVIO 3. Sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen

9.5 Diakoniatyön tuki

Useat haastateltavista kertoivat, etteivät ole tietoisia seurakunnan tarjoamasta toiminnasta ollenkaan tai ovat tietoisia toiminnasta vain heikosti. Yksi vastaajista tiesi seurakunnan järjestävän toimintaa lapsille, johon oli myös joskus lapsen kautta osallistunut, mutta muuten palveluista ei oltu juurikaan tietoisia. Yksi vastaajista mainitsi myös seurakunnan olevan mukana osittain toiminnassa, jonka hän tuntee, mutta muuten ei toiminnasta tiedä. Kukaan haastateltavista ei ollut osallistunut seurakunnan toimintaan työttömyysjakson aikana. Yksi haastateltavista oli joskus miettinyt, että seurakunnan puoleen voisi kääntyä, mutta ei ollut vielä kokenut sitä tarpeelliseksi. Hän kertoi seurakunnan toiminnan tuntuvan vieraalta. Yksi vastaajista kertoi, ettei tiedä mikä on seurakunnan toiminnan tarkoitus tai että mitä siellä tehdään. Yksi vastaajista koki, ettei tuntenut seurakuntayhteyttä ollenkaan. Yksi vastaajista koki saaneensa seurakunnalta tukea konkreettisen avun eli vaatelahjoituksen myötä. Tämä tuki koettiin varsin positiivisena ja sen määriteltiin olleen jopa sen hetkiseen tilanteeseen "pelastus".

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastattelujen analysoinnin jälkeen jokaisesta tutkimuskysymyksestä pystyttiin muodostamaan johtopäätöksiä. Johtopäätökset on ryhmitelty kysymyskohtaisesti.

10.1 Työttömyyden vaikutus sosiaaliseen toimintakykyyn

Haastattelussa ilmeni, että työttömyydellä on vahva vaikutus yksilön mielialaan ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Työttömyys luo epävarmuuden tunteen ja huolen. Mielialan koettiin olevan matalampi työttömyysjakson aikana. Vastauksissa ilmeni, että pidentyessään työttömyysjaksot vaikuttavat mielialaan yhä negatiivisemmin. Haastattelussa ilmeni, että työttömyys aiheuttaa alemmuuden ja nöyryyden tunteita, myös masentuneisuutta ja toivottomuutta havaittiin.

Haastattelututkimuksen vastauksia tarkastellessa voidaan nähdä yhteys työttömyyden ja heikentyneen sosiaalisen toimintakyvyn välillä. Useampi haastatteluun osallistunut koki työttömyyden vaikuttaneen sosiaalisten suhteiden määrään ja yksi haastateltavista koki sen vaikuttaneen laatuun. Koettiin, että vaikka hyvä ihmissuhdeverkosto onkin olemassa, työttömyyden aikana ihmisiä tapaa vähemmän kuin työssä ollessaan ja myös koettu henkinen huonontunut tila vaikuttaa siihen, että aikaa vietetään syrjässä muista ihmisistä. Koettiin myös, ettei työttömyyden aikana juurikaan harrasteta tai tehdä muita aktiviteetteja. Työttömyyden aiheuttama heikko taloudellinen tilanne vaikutti myös siihen, ettei sukulaisia tai ystäviä tavata kuten työssä ollessaan.

10.2 Työllistymistä ja osallisuutta edistävä tuki tai palvelu

Usea tutkimushaastattelun vastaajista ilmoitti, että työkokeilu oli koettu työllisyyttä edistävänä palveluna. Myös palkkatuetun työn ja nykyistä laajemman työpajatoiminnan koettiin edistävän osallisuutta ja työllistymistä. Myös erilaiset

verkko-opinnot olivat toivottuja palvelumuotoja itsensä kehittämisen näkökulmasta. Yksi vastaajista koki, että työnhaun koulutuksista olisi apua työllistymisen näkökulmasta.

10.3 Sosiaalista toimintakykyä edistävä tuki tai palvelu

Vertaistuen tarve mainittiin haastattelussa useampaan kertaan. Myös erilaiset koontumiset ja yhteinen toiminta, joka tarjoaisi mielekästä sisältöä päivään tuli esille useamman haastateltavan kertomana. Suuria taloudellisia ja konkreettisia ponnistuksia toiminnan järjestämiseen ei vaadittu, vaan esimerkiksi ohjelma, joka sisältää yhteistä ulkoilua ehdotettiin vaihtoehdoksi. Työttömille toivottiin käyttöön virikeseteleitä, joiden avulla elämään saisi sisältöä. Vastaajista yksi kertoi taloudellisen tilanteen vaikuttavan harrastusmahdollisuuksiin ja vapaa-ajan toimintaan. Toinen kertoi sen vaikuttavan ystävien ja sukulaisten tapaamiseen. Kylän tapahtumat ja yhdistysten tarjoama toiminta koettiin myös tärkeäksi. Harrastustarjonta jakoi mielipiteitä, mutta pitkät välimatkat koettiin rasitteena harrastamiselle.

11 POHDINTA

Vastauksissa korostui palkkatuetun työn ja työkokeilun merkitys palvelumuotona työttömälle työnhakijalle. Työnantajille maksettavaan palkkatukeen tulisi sijoittaa, jotta osaamisen tasoa saataisiin nostettua. Myös mahdollisuus ammattitaidon kehittämiseen verkko-opintojen myötä oli toivottavaa. Onkin tärkeää, että omaehtoisen opiskelun on oltava mahdollista ja suositeltavaa mikäli sen nähdään edistävän työllistymistä. Usein tarjolla olevat opinnot ovat maksullisia, joten esimerkiksi työttömälle taloudellinen tilanne saattaa estää opiskelun. Olisikin tärkeää tarjota omaehtoista opiskelua vaihtoehtoksi esimerkiksi pitkäaikaistyöttömälle, jolle uuden alan tuntemus olisi hyödyksi, jotta osaaminen lisääntyisi. Tavoitteena tulisi siis olla kannustava perusturva, jonka myötä myös taataan tarvittaessa palvelut, mikäli työtä ei ole saatavilla.

Vastauksista ilmeni, että työmarkkinoiden ja työvoimapalveluiden tulisi olla nykyistä kannustavammat sekä selkeämmät. Työn vastaanottamisen tulisi aina olla kannattavaa yksilölle. Hyvin turhauttavaa onkin nykypäivänä yksilön vaihtoehtojen punnitseminen, kannattaako tarjolla olevaa työtä ottaa vastaan. Tutkimuksessa selvisi, että palveluiden saatavuuteen ei oltu täysin tyytyväisiä ja esimerkiksi työ- ja elinkeinotoimiston virkailijan puuttuminen haittasi asioiden hoitamista. Palvelujen siirtymisellä kasvukeskuksiin etäpalveluiden on oltava saatavilla jokaiselle suhteellisen pienellä vaivannäöllä. Koska virkailijat eivät ole enää tuke-
massa paikan päällä, on yhteydenpito ja tuen saanti silti mahdollistettava. Tämän myötä toteutuu työnhaun henkilökohtaistaminen ja näin asiakas saa tarvitsemansa palvelut. Etuuksien hakemiseen tulisi mennä nykyistä vähemmän aikaa, jotta voimavarat olisi käytettävissä esimerkiksi työn hakemiseen tai palveluihin tutustumiseen. Nykyistä enemmän on tarjottava tukea myös digitalisaation tuomiin muutoksiin palveluketjussa. Tähän on tarjottava tarvittaessa koulutusta, jotta palveluiden käyttäminen tietokoneen välityksellä muodostuu ongelmattomaksi. Seurakunnan on myös yhteiskuntatyön merkeissä mahdollisuus auttaa esimerkiksi vanhuksia tai pitkäaikaistyöttömiä tekemällä neuvontatyötä, jotta jokaisen palveluidenkäyttö ja oma asiointi sujuvat siten, että perusturva säilyy.

Haastattelututkimuksessa ilmeni useissa vastauksissa, että palvelujen pakollisuus ei motivoi. Onkin kiinnostava huomiota siihen, että asiakas saa itse vaikuttaa siihen, mitä palveluita hän todella kokee tarvitsevänsä. On myös tärkeää, että hän saa vaikuttaa palveluiden sisältöön, kun sopiva palvelu on löytynyt. Mikäli asiakkaan motivaatio on heikko jo lähtötilanteessa, voidaan olettaa myös tulosten olevan heikompia kuin jo valmiiksi korkean motivaation omaavan henkilön kohdalla. Mikäli asiakkaan omat vaikutusmahdollisuudet lisääntyisivät, saattaisivat vähentyä myös tilanteet, joissa asiakas ottaa vastaan vastoin tahtoaan koulutuksen tai muun palvelun, jotta hän säilyttää esimerkiksi taloudellisen toimeentulon. Tällaisen palvelun tulokset eivät yleensä ole kovin kauaskantoisia. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja sen kunnioittamista on käsitelty myös sosiaalialan ammattihenkilöille tarkoitetuissa eettisissä ohjeissa, jotka pohjautuvat muun muassa sosiaalihuoltolakiin. Ohjeisiin on kirjattu, että työntekijän on kerrottava asiakkaalle eri mahdollisuuksista ja niiden eri vaikutuksista. Näin asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mikä toimenpide valitaan ja mistä hän kokee hyötyvänsä. Asiakaslähtöisyydestä voidaan puhua, kun asiakkaan oma ääni saadaan kuulluksi ja hän kokee aidosti osallisuutta. On myös muistettava, että asiakkaalle on tarjottava riittävä tieto hänen oikeuksistaan ja lain mukaisista etuuksista, sillä vain näin asiakkaan osallisuus voi toteutua. (Talentia 2017, 12, 15, 17, 36.) Myös diakoniatyöntekijöiden eettiset ohjeet tukevat asiakkaan itsemääräämisoikeutta. (Diakoniatyöntekijöiden liitto & Diak 2016).

Haastattelun vastauksissa yllättävää oli se, että ehdotetut tukitoimet eivät olleet luonteeltaan kovinkaan vaativia. Työkokeilun, työpajatoiminnan ja verkko-opintojen nykyistä laajemmat mahdollisuudet koettiin edistävän työllistymistä. Yksi vastaajista kertoi työnhaun koulutusten merkityksestä työllistymisen kannalta. Verstaistuen merkitys, yhteinen tekeminen esimerkiksi ulkoilun merkeissä sekä keskusteluapu koettiin myös tärkeiksi asioiksi. Kyseessä on siis varsin toteuttamiskelpoisia ja realistisia toiveita palveluilta.

Tutkimuksessa myös ilmeni toive vapaa-ajan toiminnan tukeen. Virikeseteleitä toivottiin ja vastaajista yksi kertoi taloudellisen tilanteen vaikuttavan harrastusmahdollisuuksiin ja vapaa-ajan toimintaan. Toinen kertoi sen vaikuttavan ystä-

vien ja sukulaisten tapaamiseen. Virikeseteleillä tai muulla työttömille työnhakijoille jaettavalla vapaa-ajan harrastustoimintaan tarkoitettulla edulla saattaisi olla parhaassa tapauksessa positiivinen vaikutus sosiaaliseen toimintakykyyn ja yleiseen hyvinvointiin.

Haastatteluun valikoituneet vastaajat eivät kokeneet tarvetta hengelliselle tuelle. Yllättävää oli, että useat haastateltavista kertoivat, etteivät ole tietoisia seurakunnan tarjoamasta toiminnasta ollenkaan tai ovat tietoisia toiminnasta vain heikosti. Yksi vastaajista myös kertoi, ettei tiedä mikä on seurakunnan toiminnan tarkoitus tai että mitä siellä tehdään. Mikäli toiminnan tarkoitus ja sisältö eivät ole ollenkaan tuttuja, on seurakuntayhteyden syntymiselle heikot mahdollisuudet. Positiivista oli kuitenkin, että pienen otannan joukkoon kuului henkilö, joka oli hyötynyt seurakunnan tuesta kokien sen pelastukseksi.

Yhteiskunnassamme on havaittavissa muutosta, kun tarkastellaan työn merkitystä yksilölle. On väitetty, että 1980-luvulla ja tämän jälkeen syntyneet eivät enää arvosta perinteistä palkkatyötä kuten esimerkiksi heidän vanhempansa. On myös nostettu esille, että tämän sukupolven edustajat asettavat koti- ja perhe-elämän sekä oman vapaa-aikansa ansiotyön edelle. (Pyöriä, Saari, Ojala, Siponen 2013, 198.) Työttömyyden ympärillä käytävään keskusteluun on liitetty termi *downshifting*, elämän kohtuullistaminen. Tämän elämänasenteen tarkoituksena on parantaa elämänlaatua vähentämällä työntekoa ja kulutusta. (Tuohinen 2010, 34.) Lisäksi työttömyysturvan aktiivimalli on kirvoittanut keskustelua ja synnyttänyt asiaa vastustavien kesken ”työstäkieltäytyjäliiton”. Näin ollen onkin mielenkiintoista pohtia, millainen on työttömyyden tulevaisuus Suomessa edellä mainittujen ääriesimerkkien valossa. Nähtäväksi jää, että mikäli keskustelu työn merkityksestä yksilölle jatkuu, vaikuttaako se siten, että ”vapaaehtoisen työttömyyden” yleistyminen saattaa vähentää työttömyyteen liittyvää stigmaa sekä stressiä. Näin ollen on mahdollista, että se myös vaikuttaa yleisen myönteisesti työttömien hyvinvointiin. (Saikku, Kestilä, Karvonen 2014, 120.)

Työn muutoksesta kertovat myös näkemykset tulevaisuuden työstä. Mielenkiintoista pohdintaa aiheuttavat työn uudet muodot, johon digitalisaatio heijastuu. Miten tulevaisuuden työllisyyteen tulee vaikuttamaan tekoälyn mahdollisuudet tai

automaation ja robottien käyttö? Tulevaisuudessa kokonaiset alat tulevat katoamaan ja tämän myötä kohtaamme täysin uudenlaista työttömyyttä. Mielenkiintoinen kysymys kuuluukin, missä ovat tulevaisuuden työpaikat?

Laki työttömyysturvan aktiivimallista tuli voimaan 1.1.2018 ja se koskee suurinta osaa työnhakijoista. Aktiivimalli edellyttää työttömältä työnhakijalta aktiiviedellytyksen täyttymistä. Tämä luo uudenlaisen tarpeen tutkimukselle. Tulevaisuudessa mielekästä olisikin tutkia esimerkiksi aktiiviedellytysten vaikutusta sosiaaliseen toimintakykyyn sekä edellytysten työllisyyttä ja osallisuutta edistäviä vaikutuksia.

Opinnäytetyöprosessi oli erittäin haastava ja antoisa prosessi. Laajalti ryhmätehtäviin keskittyvän koulutuksen päätöstyö antoi mahdollisuuden kirjallisen työn tekemiseen täysin vapaasti omia intressejä toteuttaen. Vapaa aihevalinta innoitti kirjoittamaan omakohtaisesti kiinnostavasta aiheesta ja mahdollisti tutkimuksen tarkoituksen mielekkääksi. Osallistavan ja tutkivan kehittämisen periaatteet mahdollistavat palveluiden kehittämisen yhdessä ihmisten kanssa asiakaslähtöisesti. Haastateltavien avoimuus ja omakohtainen kokemus auttavat ymmärtämään ilmiöitä syvemmin. Haastattelutilanteet antoivat paljon "hiljaista tietoa", joka varmasti on hyödyksi myöhemmässä työelämässä. Ilmiö itsessään innoitti tutkimaan ajankohtaisuutensa vuoksi. Myös omakohtainen kokemus työttömyydestä ja asiakkaan roolista työllisyyspalveluiden käyttäjänä innoittivat kehittämään palveluita ja lähestymään aihetta tutkimuksen tiimoilta. Koska jokainen prosessin vaiheista on yhden kirjoittajan tuotos, näin myös jokainen työvaihe kerrytti osaamista ja tutkimuksen toteuttaminen omassa laajuudessaan tuli tutuksi. Opinnäytetyöprosessin merkitys ammatilliselle kasvulle on ollut merkittävä. Prosessin aikainen työskentely haastateltavien kanssa avasi näkemystä enemmän suuntaamaan omaa tekemistä kohden arvoja; asiakaslähtöisyys ja osallistavuus. Nämä edellä mainitut arvot toivottavasti myös viitoittavat tulevaisuuden työtä ammattilaisena.

LÄHTEET

- Diakoniatyöntekijöiden liitto & Diak 2016. Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet. Viitattu 27.3.2018. https://www.dtl.fi/media/dtl_eettisetohjeet_2016.pdf
- Gothóni, Raili; Kolkka, Marjo; Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikkonen, Päivi 2015. Osallistavan ja tutkivan kehittämisen periaatteet. Viitattu 29.3.2018. <http://libguides.diak.fi/c.php?g=389856&p=2793492>
- Herbig, Britta; Dragano, Nico & Angerer, Peter 2013. Health in the Long-Term Unemployed. *Deutsches Ärzteblatt international*, 10.6.2013, 413-420. Viitattu 14.3.2018. <https://www.aerzteblatt.de/int/archive/article?id=140502>
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Paula & Sajavaara, Pirkko 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Isola, Anna-Maria; Turunen, Elina; Hänninen, Sakari; Karjalainen, Jouko & Hiilamo, Heikki 2015. Syrjäytynyt ihminen ja kunta. Kunnallisalan kehittämissäätiö. Viitattu 29.4.2018. https://kaks.fi/sites/default/files/TutkJulk_84_net_1.pdf
- Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut 2013. Asiantuntijapalvelua tarpeesi mukaan. Viitattu 29.4.2018. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/nain_asioit_kanssamme/te_palvelut/asiakkaana_tepalveluissa/asiantuntijapalvelu/index.html
- Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut i.a. Mistä töitä?. Viitattu 6.3.2018. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/loyda_toita/mista_toita/index.html
- Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut i.a. Palkkatuki. Viitattu 7.3.2018. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonantajalle/loyda_tyontekija/tukea_rekrytointiin/palkkatuki/index.html
- Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut 2017. Työllistymissuunnitelma. Viitattu 20.3.2018. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/nain_asioit_kanssamme/te_palvelut/asiakkaana_tepalveluissa/tyollistymissuunnitelma/index.html
- Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut 2017. Työkokeilun käytännöt ja säännökset. Viitattu 3.4.2018. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/erikoissivut/kaytanot_ja_saannokset/index.html
- Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina 2011. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOYpro Oy.

- Karvonen, Sakari; Martelin, Tuija & Koskinen, Seppo 2012. Sosiodemografiset tekijät, elinolot ja työolot. Teoksessa Koskinen, Seppo; Lundqvist, Annamari & Ristiluoma, Noora (toim.), *Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011*. Viitattu 23.2.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90832/Rap068_2012_netti.pdf?sequence=1
- Kauppinen, Timo M.; Saikku, Peppi & Kokko, Riitta-Liisa 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa Vaarama, Marja; Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim.). *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Viitattu 19.2.2018. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80297/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d.pdf?sequence=1%23page=127#page=235>
- Kirkkohallitus 2007. Kirkon diakonia ja yhteiskuntatyö. Viitattu 14.3.2018. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/053866141B1C093CC22576EE0036224F/\\$FILE/KDYesite.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/053866141B1C093CC22576EE0036224F/$FILE/KDYesite.pdf)
- Kirkkohallitus 2014. Kohtaamisen kirkko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Viitattu 30.3.2018. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko_sisus_KORJ.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko_sisus_KORJ.pdf)
- Kirkon tutkimuskeskus 2016. Diakoniabarometri 2016. Viitattu 20.4.2018. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/7E1D8FE804ED4E2FC225802E002137A5/\\$FILE/Kirkkohallitus_Diakoniabarometri%202016_netti.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/7E1D8FE804ED4E2FC225802E002137A5/$FILE/Kirkkohallitus_Diakoniabarometri%202016_netti.pdf)
- Koskinen, Seppo; Sainio, Päivi; Tiikkainen, Pirjo & Vaarama, Marja 2012. Sosiaalinen toimintakyky. Teoksessa Koskinen, Seppo; Lundqvist, Annamari & Ristiluoma, Noora (toim.). *Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011*. Viitattu 23.2.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90832/Rap068_2012_netti.pdf?sequence=1
- Laine, Ville 2015. Työ vaarassa? Koettu työn epävarmuus ja sen yhteys työhyvinvointiin suomalaisten palkansaajien keskuudessa. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.3.2018. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98340/GRADU-1451912001.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 2012/916, 28.12.2012. Viitattu 5.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120916>
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189, 2.3.2001. Viitattu 26.2.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 2015/817, 26.6.2015. Viitattu 27.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812, 22.9.2000. Viitattu 27.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- Lehto, Markku 2014. Markkinat, sosiaaliturva ja yksilön voima. Kunnallisan kehittämissäätiö. Viitattu 15.3.2018. https://kaks.fi/sites/default/files/Polemia_94_net.pdf
- Lähteenmaa, Jaana 2010. Nuoret työttömät ja taistelu toimijuudesta. Teoksessa Räisänen, Heikki; Keinänen, Päivi; Sinivuori, Kalle; Tuppurainen, Simo; Ahonen, Guy; Hussi, Tomi; Pirinen, Helka; Keränen, Tuunia; Lähteenmaa, Jaana; Okkeri, Jaakko; Ruth, Kimmo & Lahti, Raimo. *Työpoliittinen aikakauskirja 4/2010*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 2.5.2018. https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/8928578/tuohinen.pdfAWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1519045222&Signature=EO5n3xXdmgZ%2BA2lyvtWJZ-qNlvPw%3D&response-contentdisposition=inline%3B%20filename%3DNuortentyoetus_protessantisesta_etiika.pdf
- Mattila, Yrjö (toim.) 2017. Toimeentuloturva. Turenki: Hansaprint.
- Mehtonen, Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.). *Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä*. Viitattu 26.2.2018. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38289/978-952-456-114-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=6>
- Moisio, Pasi 2010. Tuloerojen, köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. Teoksessa Vaarama, Marja; Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim.). *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Viitattu 28.2.2018. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80297/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d.pdf?sequence=1%23page=127#page=235>
- Ojanen, Markku 2007. Positiivinen psykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Oulun evankelis-luterilaiset seurakunnat 2017. Arjen ongelmat kasautuvat hel-
posti. Viitattu 5.3.2018. <https://evl.fi/apua-ja-tukea/arjen-ongelmat>
- Oulun kaupunki i.a. Jos työttömyys pitkittyy. Viitattu 6.3.2018. <http://www.oulu-joukkoliikenne.fi/oulu/tyollisyysverkko/jos-tyottomuus-pitkittyy>
- Pekkala, Johanna; Kujala, Veikko & Kaikkonen, Risto 2012. Työttömyyden yhteys psyykkiseen kuormittuneisuuteen ja somaattisiin pitkäaikaissairauksiin Pohjois-Pohjanmaalla. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* (49) 220–231. Viitattu 14.3.2018.
- Pyöriä, Pasi; Saari, Tiina; Ojala, Satu & Siponen, Katri 2013. Onko Y-sukupolvi toista maata? Nuorten työorientaatio 1980-, 1990- ja 2000-luvuilla. Viitattu 19.2.2018. https://www.researchgate.net/profile/Pasi_Pyoriae/publication/259592831_Onko_Y-sukupolvi_toista_maata_Nuorten_tyoorientaatio_1980-1990-ja_2000-luvuilla/links/02e7e52cd68ca45afa000000.pdf
- Päivärinta; Kaisa 2012. Työllistyminen sosiaalisesti: haastattelututkimus sosiaalisen työtoiminnan asiakkaiden kokemuksista tarpeiden huomioonottamisesta. Diakonia ammattikorkeakoulu. Oulun toimipaikka. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 6.2.2018.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/39561/Paivarinta_Kaisa.pdf.pdf?sequence=1
- Ruuskanen, Petri i.a. Sosiaalinen pääoma. Viitattu 8.3.2018.
<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-paaoma>
- Ruuth, Paula & Ahola, Marika 2016. Hyvinvoivat ja aktiiviset enontekiöläiset - hyvinvointikysely kuntalaisille. Enontekiön kunta. Tuloste tekijän hallussa.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Analyysi ja tulkinta. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 12.3.2018. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Hyvä tutkimuskäytäntö. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 12.3.2018.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html

- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Haastattelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 12.3.2018.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 12.3.2018.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Sisällönanalyysi. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 24.4.2018. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Teemoittelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 12.3.2018. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Aineiston määrä ja tutkittavat. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 12.3.2018.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2.html
- Saikka, Peppi; Kestilä, Laura & Karvonen, Sakari 2014. Työttömien ja työllisten koettu hyvinvointi toimintavalmiuksien viitekehyyksessä. Teoksessa Vaarama, Marja; Karvonen, Sakari; Kestilä, Laura; Moisio, Pasi & Muuri, Anu. *Suomalainen hyvinvointi 2014*. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Savioja, Hannele 2007. Koulutekijät nuorten syrjäytymisriskiä selittämässä. Teoksessa Alatupa, Saija (toim.); Karppinen, Kristel; Keltikangas-Järvinen, Liisa & Savioja, Hannele. *Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta?* Viitattu 1.5.2018. <https://media.sitra.fi/2017/02/27172704/raportti75-2.pdf>
- Sheppard, Michael 2006. Social work and social exclusion: the idea of practice. University of Plymouth, UK. Viitattu 29.4. 2018. Saatavilla <https://diak.finna.fi/>

- Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 30.12.2014. Palvelutarpeen arviointi. Viitattu 27.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Sosiaali- ja terveydenhuollon Kansallinen kehittämissuunnitelma KASTE 2012–2015 Loppuraportti. Viitattu 3.3.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74927/Rap%20ja%20mui_2016_8_PDF_.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Strandh, Mattias; Winefield, Anthony; Nilsson, Karina & Hammarström, Anne 2014. Unemployment and mental health scarring during the life course. *European Journal of Public Health*, 24 (3), 440-445. Viitattu 14.3.2018. <http://web.b.ebscohost.com/anna.diak.fi:2048/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=4ad661b6-ddef-4987-af02-153f6dd7e630%40sessionmgr120>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Ihminen on kokonaisuus. Viitattu 17.2.2018. <https://evl.fi/apua-ja-tukea/henkinen-hyvinvointi>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2017. Kirkon diakoniarahasto on viiden vuosikymmenen ajan auttanut heitä joiden hätä on suurin. Viitattu 30.4.2018. <https://evl.fi/uutishuone/tiedotteet/-/items/item/16202/Kirkon+diakoniarahasto+on+viiden+vuosikymmenen+ajan+auttanut+heita+joiden+hata+on+suurin>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Kirkon yhteiskuntatyön tavoitteet. Viitattu 5.3.2018. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=ContentCB6BA>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Diakonia on kirkon perustehtävä. Viitattu 14.3.2018. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=ContentCB179>
- Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka, sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 27.3.2018. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- Tervaniemi, Jenna & Hakkarainen, Tomi 2017. ”Se on sellainen voimavara” – Uskonnollinen vakaumus perheen mielenterveyden ja hyvinvoinnin tukena. Teoksessa Karvinen, Ikali & Karjalainen, Anna Liisa (toim.) *Työelämää tutkien ja kehittäen - opinnäytetöitä työelämästä ja työelämälle*. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.5.2018.

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122630/Tyoelama_8_978-952-493-279-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Osallisuus. Viitattu 1.5.2018.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Sosiaalinen pääoma. Viitattu 8.3.2018.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/sosiaalinen-paaoma>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Työllisyys. Viitattu 6.2.2018.

<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/tyollisyys>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018. Voimavaralähtöiset menetelmät. Viitattu 8.3.2018.

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/voimavaralahtoiset_menetelmat

Terveydenhuoltolaki 2010/1326, 30.12.2010. Viitattu 7.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Tiikkainen, Pirjo & Heikkinen, Riitta-Liisa 2010. Sosiaalisen toimintakyvyn mittaaminen ja arviointi väestötutkimuksissa. Viitattu 15.3.2018.

http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/media/files/suositus/2011/01/12/SOSIAALINEN_TOIMINTAKYKY_101221.pdf

Tiikkainen, Pirjo & Heikkinen, Riitta-Liisa 2011. Sosiaalisen toimintakyvyn mittaaminen ja arviointi väestötutkimuksissa. Viitattu 18.4.2018.

<http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/suositus/18/>

Tilastokeskus 2018. Joulukuun työttömyysaste 8,4%. Viitattu 9.2.2018.

http://www.stat.fi/til/tyti/2017/12/tyti_2017_12_2018-01-25_tie_001_fi.html

Tilastokeskus i.a. Kuntien avainluvut. Viitattu 14.2.2018.

<https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=047>

Tilastokeskus i.a. Kuntien avainluvut. Viitattu 20.2.2018.

<https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=SSS>

Tilastokeskus i.a. Työtön. Viitattu 7.3.2018. <http://www.stat.fi/meta/kas/tyoton.html>

- Toimia 2017. TOIMIA-käsikirja (2.0) Kuvaus toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin suositusten sekä mittariarviointien laadinnasta TOIMIA-asiantuntijaverkostossa. Viitattu 15.3.2018. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132218/TOIMIA-k%C3%A4sikirja%202.0.pdf?sequence=1>
- Tuohinen, Titta 2010. Nuorten 'työeetos' – protestanttisesta etiikasta työyhteisön henkeen?. Teoksessa Räisänen, Heikki; Keinänen, Päivi; Sinivuori, Kalle; Tuppurainen, Simo; Ahonen, Guy; Hussi, Tomi; Pirinen, Helka; Keränen, Tuunia; Lähteenmaa, Jaana; Okkeri, Jaakko; Ruth, Kimmo & Lahti, Raimo. *Työpoliittinen aikakauskirja 4/2010*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 19.2.2018. https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/8928578/tuohinen.pdfAWSAccessKeyId=AKIAIWO-WYYGZ2Y53UL3A&Expires=1519045222&Signature=EO5n3xXdmgZ%2BA2lyvtWJZqNlvPw%3D&response-contentdisposition=inline%3B%20filename%3D%20Nuortentyoeetos_protestanttisesta_etiika.pdf
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.
- Työsopimuslaki 2011/55, 26.1.2001. Viitattu 5.3.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2018. Aktiivimalli - usein kysytyjä kysymyksiä. Viitattu 28.3.2018. <http://toimistot.te-palvelut.fi/uusimaa/aktiivimalli>
- Työttömien keskusjärjestö ry 2018. Järjestö. Viitattu 18.4.2018. <http://www.tvy.fi/jarjesto/>
- Työttömyysturvalaki 2002/55, 26.1.2001. Viitattu 26.2.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290#L1P3>
- UN Human rights office of the high commissioner i.a. Universal Declaration of Human Rights. Viitattu 7.3.2018. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>
- Vaarama, Marja; Mukkila, Susanna & Hannikainen-Ingman, Katri 2014. Suomalaisen elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Teoksessa Vaarama, Marja; Karvonen, Sakari; Kestilä, Laura; Moisio, Pasi & Muuri, Anu. *Suomalainen hyvinvointi 2014*. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

- Valtioneuvosto 2018. Työttömien työnhakijoiden määrä väheni joulukuussa. Viitattu 19.2.2018. http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410877/tyottomien-tyonhakijoiden-maara-vaheni-joulukuussa
- Ylistö, Sami 2006. Vastuussa omasta elämästä: Elämönhallinta sosiologisena näkökulmana jälkimodernin ihmisen elämään. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 26.2.20018. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11617/URN_NBN_fi_jyu-2007346.pdf?sequence=1

LIITTEET

1.1 HAASTATTELUKYSYMYKSET

1. Millaiset palvelut auttaisivat sinua työllistymään?
2. Minkälainen toiminta työttömyysjakson aikana auttaisi sinua löytämään sisältöä elämään ja olisi mielestäsi mielekästä?
3. Koetko, että tarvitset tukea työttömyysjakson aikana? Jos kyllä: Minkälaista tukea kaipaisit työttömyysjakson aikana?
4. Mitä mieltä olet nykyisistä palveluista, jotka löytyvät kunnastasi? Mitä kaipaisit lisää?
5. Oletko osallistunut työttömyysjakson aikana seurakunnan toimintaan?
6. Millaisena koet seurakunnan ja koetko, että voisit löytää seurakunnan kautta toimintaa ja saada sisältöä elämään? Jos kyllä: Minkälaista toimintaa tai tukea kaipaisit seurakunnalta?
7. Koetko olevasi tyytyväinen nykyiseen elämäntilanteeseesi?
8. Minkälaisena näet ideaalin elämäntilanteesi, jossa kokisit olevasi tyytyväinen elämään?
9. Miten kuvailisit mielialaasi työttömyysjakson aikana?
10. Mitkä asiat koet omalla kohdallasi johtaneen työttömyysjaksoon?
11. Koetko työttömyysjakson vaikuttaneen sosiaalisten suhteiden määrään?
12. Tuleeko mieleesi vielä jotain lisättävää edellä mainittuihin aiheisiin liittyen, jonka tahtoisit jakaa?